Ազգ
Azg armenian daily
24 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 1997 ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ # 182 (1436)

Մինսկի խումբը մտադիր է մինչեւ տարեվերջ հաջողության հասնել

ԲԱՔՈՒ, 23 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ, ԱՐՄԵՆՊՐԵՍ: Լեռնային Ղարաբաղի գծով Եվրախորհրդակցության Մինսկի խումբը մտադիր է մինչեւ տարեվերջ հաջողությունների հասնել հայ-ադրբեջանական հակամարտության կարգավորման գործում: Ըստ ԻՏԱՌ-ՏԱՍՍ-ի հաղորդման, այս մասին Բաքվում հայտարարել է այս խաղաղարար խմբի ֆրանսիացի համանախագահ Ժորժ Վոժիեն, որը Հայաստանի մայրաքաղաքում եւ Ստեփանակերտում քաղաքական խորհրդակցությունների ավարտից հետո այսօր այստեղ է ժամանել իր գործընկերներ Յուրի Յուկալովի (Ռուսաստան) եւ Լին Պասկոյի (ԱՄՆ), ինչպես նաեւ Մինսկի խորհրդաժողովի ռուսաստանցի համանախագահ Վալենտին Լոզինսկու հետ:

Դիմելով Ադրբեջանի նախագահին դիվանագետը հայտարարել է, որ բոլոր երեք համանախագահներն էլ նրա լիակատար տնօրինության տակ են եւ պատրաստ են շարունակելու հակամարտության լուծման բանակցերն այնքան ժամանակ, որքան կպահանջվի որոշակի արդյունքների հասնելու համար:

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԱՃՈՒՐԴ

ԱրմենՏելի համար առաջարկված է 105 միլիոն դոլար

Հունական OTE ֆիրման ԱրմենՏելի գլխավոր հավակնորդը չէ

ԵՐԵՎԱՆ, 23 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ, ՆՈՅՅԱՆ ՏԱՊԱՆ: Առօրեւ բերվում է ԱրմենՏել ձեռնարկության սեփականաշնորհմանը նվիրված Ռոյթեր գործակալության հաղորդագրության լրիվ բարգմանությունը, որը տարածել է «Ասպարեզ» թերթը: Քանի որ սա շատ քիչ է գրում այս գործարքը պատող գաղտնիության մասին, մենք ձեռնպահ ենք մնում մեկնաբանություններից:

ԱԹԵՆՔ, ՌՈՅԹԵՐ: Համաձայն Մերրիլ Լինչ բանկի, որը սեփականաշնորհման գծով Հայաստանի կառավարության խորհրդականն է, Հունաստանի պետական OTE հեռահաղորդման ֆիրման Հայաստանի հեռախոսային ԱրմենՏել ընկերության վերահսկիչ փաթեթի ամենամեծ գին առաջարկողը չէ:

Հունական «Կաթեմերինի» օրաթերթը ուրբաթ օրը հայտնել է, թե OTE-ի, Ֆրանս Տելեկոմ, Հելլենիկ Բոթլինգ ընկերությունների եւ Վերակառուցման եւ զարգացման եվրոպական բանկի գլխավորած կոնսորցիումը 105 մլն դոլարի առաջարկ է արել ԱրմենՏելի բաժնետոմսերի 90 տոկոսի համար, որը ներկայացված հայտերի մեջ ամենաբարձր գինն է:

Սակայն լոնդոնյան Մերիլ Լինչ բանկի ֆիրմաների ձուլման եւ ձեռք բերման բաժնի տնօրեն Պոլ Փիթման «Ռոյթերին» հայտնել է. «OTE-ի առաջարկած գինը մեր ստացածների թվում ամենամեծը չէ»: «Հայաստանի կառավարության նպատակը լուրջ եւ մասնագիտացված հեռախոսավար ընկերություն գտնելն է, որը ձեռք կբերի նրա հեռախոսային ցանցը եւ նրանում ներդրումներ կկատարի», հայտնել է Փիթմենը: «OTE-ի կոնսորցիումը շատ գրավիչ է այս տեսանկյունից, բայց նույնը կարելի է ասել եւ մյուսների մասին»:

Հայաստանը հայտնել է, թե այս նախկին խորհրդային հանրապետության ամենամեծ ամբողջական սեփականաշնորհումը հանդիսացող ԱրմենՏելի վաճառքի որոշման վերաբերյալ իր հայտարարությունը կանի այս ամսվա երկրորդ կեսին:

Տես ♦ էջ 3

ԱԶԳԱՅԻՆ ԺՈՂՈՎ

Եռաստիճան դատական համակարգ Հայաստանում

Ազգ-ի սեպտեմբերի 23-ի նիստում ներկայացվեց ՀՀ դատարանակազմության մասին ՀՀ օրենքի նախագիծը (առաջին ընթերցմամբ): Նախագծում նշվում է, որ ՀՀ-ում արդարադատությունն իրականացնում են միայն դատարանները, որոնք անկախ են եւ ենթարկվում են Սահմանադրությանը եւ օրենքներին: Արտակարգ դատարանների ստեղծումն արգելվում է: Դատարանի լիազորությունների յուրացումը պատժվում է օրենքով: Նախագծում սահմանվում են դատարանակազմության այլեւայլ սկզբունքներ՝ ՀՀ-ում դատավարությունը տարվում է հայերեն: Բոլոր դատարաններում գործերի քննությունը դռնբաց է: Դատարանների նախագահներին եւ դատավորներին նշանակում է ՀՀ նախագահը: ՀՀ-ում գործում են առաջին ատյանի, վերաքննիչ եւ վճռաբեկ դատարանները: Դատարանները ֆինանսավորվում են պետբյուջեից: Առաջին ատյանի տեղական եւ մարզային (միջքաղաքային) դատարաններ են գործելու հանրապետությունում (նախագծում առաջին ատյանի տեղական դատարանները նշված են ըստ մարզերի եւ կենտրոնների): Վերաքննիչ դատարաններ եւս ստեղծվելու են ըստ մարզերի (Երեւան քաղաքը՝ 23 դատավորներով): Վերաքննիչ դատարանի նախագահը միաժամանակ քաղաքացիական-տնտեսական եւ քրեական-զինվորական պալատների նախագահն է: Այս դատարանի քաղաքացիական-տնտեսական պալատը վերաքննության կարգով քննում է քաղաքացիական գործերը, ինչպես նաեւ 1-ին ատյանի դատարանների քաղաքացիական գործերով կայացրած որոշումների վերաբերյալ բողոքները:

Վճռաբեկ դատարանի պալատը վճռաբեկության կարգով վերանայում է 1-ին ատյանի, վերաքննիչ դատարանների վճիռները, դատավճիռները եւ որոշումները:

Վճռաբեկ դատարանի դատավոր կարող է լինել 35 տարին լրացած, ընտրական իրավունք ունեցող ՀՀ քաղաքացին, որն ունի իրավաբանական բարձրագույն կրթություն, իրավաբանի առնվազն 10 տարվա մասնագիտական ստաժ՝ այդ թվում 7 տարվա դատավորի աշխատանքային ստաժ եւ ընդգրկվել է դատավորների պաշտոնեական պիտանիության ցուցակում:

Ազգ-ի երեկվա նիստում 120 «կողմ» եւ 18 «դեմ» պետաիրավական հարցերի հանձնաժողովի նախագահ ընտրվեց Վիգեն Խաչատրյանը, իսկ Սահմանադրական դատարանի անդամներ՝ Ռաֆայել Պապայանը (նա, փաստորեն, հանդիսավոր երդման արարողությամբ վայր կդնի պատգամավորական լիազորությունները) եւ Ֆելիքս Թոխյանը:

ՆԱԻՐԻ ՄԽԻԹԱՐՅԱՆ —

ՀՌԱԿ համագումարի նախօրեին

Հայաստանի Ռամկավար ազատական կուսակցության 7-րդ պատգամավորական ժողովը կկայանա հոկտեմբերի 17-ին:

Նախահամագումարյան այս ժամանակաշրջանը լի է իրադարձություններով. ակումբներում կայանում են ընդհանուր անդամական ժողովներ, ընտրվում են պատգամավորներ...

Եռուզեռը հասկանալի է: Պատգամավորական ժողովների միջեւ ընկած ժամանակը բարդ էր՝ եւ ներքաղաքական կյանքում, եւ կուսակցության համար: Հայաստանի ռամկավարներն իրենց դիրքորոշումներն են արտահայտում պետության եւ կուսակցության առջեւ ծառացած հարցերի շուրջը: Ժամանակի ընչով բարեփոխումներ կատարելու առումով վերանայվում է նաեւ կուսակցության կանոնադրությունը:

Վերջին օրերին կայացավ ընդհանուր անդամական ժողով մասնավորապես Գորիսի, Գյումրվա հինգ ակումբներում («Արշալույս», «Մխո Շահեն», «Թերլեմեզյան», «Վահան Թեքեյան», «Անանիա Շիրակացի») եւ Երեւանի «Վան» ակումբում: Ամենուրեք ժողովները կայացան ՀՌԱԿ Հանրապետական վարչության անդամների մասնակցությամբ:

Այսպես, օրինակ, Գյումրի էին մեկնել ՀՌԱԿ Հանրապետական վարչության ատենապետ Հարություն Կարապետյանը եւ փոխատենապետ Գագիկ Գալստյանը, իսկ Երեւանի «Վան» ակումբի ընդհանուր պատգամավորական ժողովին ներկա էին ՀՌԱԿ Հանրապետական վարչության անդամ Հարություն Առաքելյանը եւ կազմակերպական ատյանի նախագահ Կարլեն Գեւորգյանը:

Եվ նորից ուրախալի լուր Եղեգնաձորում, Ղափանում հիմնադրվեցին նոր ակումբներ. Ղափանում «Դավիթ բեկ» ակումբը (ատենապետ Մարատ Անտոնյան), Եղեգնաձորում «Ալմաստ» ակումբը (ատենապետ Վարդան Սիմոնյան): ՀՌԱԿ Հանրապետական վարչությունը շնորհավորում է կուսակցության անդամներին, ակումբների եւ շրջանային մարմիններին, ցանկանալով նրանց բեղմնավոր աշխատանք ի բարօրություն հայ ժողովրդի եւ պետության:

ՀՌԱԿ ՄԱՄԼՈ ԴԻՎԱՆ

Շուտով Եվրամիությունը Հայաստանում կունենա իր դեսպանը

ԵՐԵՎԱՆ, 23 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ, ՆՈՅՅԱՆ ՏԱՊԱՆ: Սեպտեմբերի 23-ին ՀՀ արտգործնախարարի առաջին տեղակալ Վարդան Օսկանյանն ընդունեց Հայաստանում վերջերս եվրոպական միության դեսպան նշանակված Դենիս Քորբոյին (նստավայրը՝ Թբիլիսի):

ԱԳՆ հասարակայնության հետ հարաբերությունների վարչության տեղեկատվության համաձայն, շուտով պարոն Քորբոյը դեսպանի հավատարմագրեր կհանձնի ՀՀ նախագահին:

Ինչպես հայտնի է, 1996 թ. Հայաստանը եւ եվրոպական միությունը ստորագրեցին «Գործընկերության եւ համագործակցության մասին» համաձայնագիր, որն արդեն վավերացվել է Հայաստանի Ազգային ժողովի կողմից, սակայն ուժի մեջ կմտնի միայն Եվրամիության բոլոր 15 անդամ-երկրների խորհրդարանների կողմից վավերացումից հետո:

Ներկայումս որպես կարեւոր քաղաքական եւ գործնական քայլ կդիտվի Հայաստանի Ազգային ժողովի կողմից եվրամիության հետ կնքված «ժամանակավոր համաձայնագրի», ինչպես նաեւ «Ֆինանսավորման հուշագրի» շուտափույթ վավերացումը:

Զրույցի ընթացքում հատուկ նշվեց, որ հայկական կողմը մեծ կարեւորություն է տալիս Հայաստանի՝ եվրոպական կառույցների հետ համագործակցության համակարգման միջգերատեսչական խորհրդի ստեղծմանը, ինչը հնարավորություն կտա լավագույնս համալրելու Հայաստանի եւ եվրոպական կառույցների հարաբերությունների ամբողջ բազմազանությունը:

ՀԱՄԱՌՈՏ

Ուրբաթ օրը Քլերիդես-Դենքթաշ նոր հանդիպում

ՆԻԿՈՍԻԱ, 23 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ, ԱՐՄԵՆՊՐԵՍ-ՌՈՅԹԵՐ: ՄԱԿ-ի աղբյուրները երկուշաբթի օրը հաստատեցին անցած շաբաթվա վերջին տարածված այն տեղեկությունները, թե Կիպրոսի նախագահ Գլաֆկոս Քլերիդեսը առաջիկա ուրբաթ օրը պետք է հանդիպում ունենա կիպրաթուրքերի առաջնորդ Ռաուֆ Դենքթաշի հետ՝ քննարկելու կղզու երկու համայնքների անվտանգությունն ամրապնդելու հնարավորությունները: Հակառակ այն իրողության, որ ՄԱԿ-ի աղբյուրները պնդում են, թե կողմերը կհանդիպեն առանց նախապայմանի եւ նախապես ճշտված օրակարգի, թուրքական աղբյուրները հայտնում են, որ թուրքական կողմը պատրաստ է բանակցելու միայն չեզոք գոտու անվտանգությունը երաշխավորելու հարցի շուրջ: ՄԱԿ-ի հովանավորած երկկողմ բանակցությունները անցած ամիս կիսատ մնացին, երբ Դենքթաշը հեռացավ բանակցությունների սեղանից, բողոքելով Կիպրոսի իշխանությունների հետ անդամակցության բանակցություններ սկսելու եվրամիության որոշման դեմ:

Նազարբաեւը պաշտպանեց Բելառուսին

23 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ, BBC: Ղազախստանի նախագահ Նուրսուլթան Նազարբաեւը պաշտպանեց Բելառուսին՝ ձերբակալված ռուսաստանյան հեռուստալրագրողի պատականցությամբ Մոսկվայի հետ նրա ունեցած վեճում: ՕՐՏ-ի թղթակից Պավել Շերեմետը Բելառուսի սահմանը խախտելու մեղադրանքով ձերբակալված լրագրողների թվում էր: Նուրսուլթան Նազարբաեւը հայտարարեց, թե յուրաքանչյուր անկախ պետություն իրավունք ունի պահանջելու իր քաղաքացիներից ճշտորեն կատարել օրենքները: «Պետական սահմանը պետք է լինի սրբազան եւ անխախտելի», ասաց նա:

ՍՓՅՈՒՌՔ-ՀԱՅՐԵՆԻՔ

Քըրք Քըրքորյանի եւ Բոբ Դոուլի անուններով 100 մլն դոլարը հսկայական արժեք է ստանում

Լաս Վեգասում ապրող ութսունամյա հայ միլիարդատեր Քըրք Քըրքորյանը երբեք չի մասնակցել հայկական կյանքին, ժողովներում ելույթ չի ունեցել: Սակայն երբ կգրվի այս տասնամյակի պատմությունը, Ք. Քըրքորյանը կհիշվի որպես ամենառատաձեռն ու, թերեւս, ամենանշանավոր բարերարը:

1993-94 թթ. դաժան ձմեռը, երբ Հայաստանը էներգակիրների կենսական անհրաժեշտություն ուներ, հայությունն ամբողջությամբ հանգանակեց մոտ 7 մլն դոլար, իսկ Քըրքորյանը եռապատկեց այդ գումարը: Անցած տարի «Հայաստան» համահայկական հիմնադրամի կազմակերպած Ստեփանակերտ-Երեւան-Լոս Անջելես մարաթոնի ընթացքում Քըրքորյանը կրկնապատկեց հայության հանգանակած գումարը: Այսքանն արդեն բավական էր ութսունամյա մեծահարուստի անունը ոսկե տառերով գրելու համար, սակայն նախաձեռնությունը, որով մի քանի օր առաջ հանդես եկավ այս մարդը, գերազանցեց բոլոր սպասելիքները:

Ք. Քըրքորյանն իր «Թրեյսինդա» կորպորացիայի եւ «Լինսի» հիմնադրամի միջոցով 100 մլն դոլար է հատկացնում Հայաստանի ձեռնարկություններին վարկային ծրագրերով աջակցելու նպատակին: Սա տնտեսության մասնավոր հատվածին ուղղված ամենախոշոր ներդրումն է անկախ Հայաստանի պատմության մեջ: Սակայն անսպասելի ու աննախադեպ է ոչ միայն ծրագրի գինը, այլեւ՝ ծրագրի կազմակերպչական ձեւը: Ք. Քըրքորյանը հատուկ այս նպատակով ստեղծում է հիմնադրամ, որը գլխավորելու է Բոբ Դոուլը: Ամերիկյան արդի քաղաքական կյանքի ամենահեղինակավոր գործիչներից մեկի, նախագահական աթոռի հավակնորդ սենատոր Դոուլի անմիջական մասնակցությունը Հայաստանի տնտեսության նկատմամբ վստահության մի մթնոլորտ է ստեղծում՝ առանց որի օտարերկրյա խոշորածավալ ներդրումների հոսքն ապահովելը չափազանց դժվար է, իսկ երբեմն էլ՝ անհնարին: Տնտեսական կաթվածի դաժան տարիներ ապրած, առ այսօր տնտեսական ճգնաժամը չհաղթահարած եւ մարդասիրական օգնությունից օգտվող երկիրը երկար տարիներ պետք է ծախսի օտարերկրյա ներդնողների աչքում հրապուրիչ դառնալու համար: Իսկ նման ծրագրի իրագործումը նկատելիորեն կկարճի այդ երկար ճանապարհը:

Տես ♦ էջ 2

ԱԶԳ

տեղական

ՍՓՅՈՒՌՔ-ՀԱՅՐԵՆԻՔ

Քըրք Քըրքորյանի եւ Բոբ Դոուլի անուններով 100 մլն դոլարը հսկայական արժեք է ստանում

Սկիզբը էջ 1

Ք. Քըրքորյանի եւ Բ. Դոուլի անունները կապիտալի շուկայի համար ինքնին արժեք են, եւ այս տեսանկյունից է, որ Քըրքորյանի կողմից ներդրվող 100 մլն դոլարը հսկայական արժեք է ստանում: Սա կարող է մագնիսի դեր խաղալ հայկական եւ ոչ հայկական անհամեմատ խոշոր չափի կապիտալ ներգրավելու առումով: 100 մլն դոլարի մասնավոր ներդրումը Հայաստանի տնտեսական կյանքում շեշտակի բեկում չի մտցնելու: Մեզ համար այսօր անհասանելի ցուցանիշ համարվող 1988 թվականի կենսամակարդակին վերահասնելու համար անհրաժեշտ են տասնապատիկ բարձր թվեր: Սակայն որեւէ մեկը պետք է կատարի առաջին խոշոր ռիսկային քայլը, որպեսզի մնացածը, այդ թվում Հայաստանին հոգեպես կապված սփյուռքահայ գործարարները, հետեւեն նրան:

Հայաստանի տնտեսությունը օտարերկրյա մասնավոր կապիտալի խողովակներին կապելու էական մի քայլ արդեն արվել է: Վաչե Մանուկյանը մի քանի լուրջ բիզնեսների հետ Հայաստան բերեց «Միդլենդ» բանկը: Սակայն բանկը մնում է բանկ, իսկ անգլիական բանկը առավել եւս: Միանգամայն բնական է, որ «Միդլենդ Արմենիա»-ն Հայաստանի ռիսկային գործարար միջավայրին հարմարվելու փորձեր չի անում, այլ սպասում է, որ հայ գործարարները հարմարվեն միջազգային ընդունված չափանիշներին: Հայաստանում դուստր բանկ բացելը միջազգային չափանիշներով արդեն իսկ որոշ չափով ռիսկային գործարք է, ուստի երկարաժամկետ վարկային ներդրումների ասպարեզում «Միդլենդ Արմենիան» լրացուցիչ ռիսկերի չի դիմում եւ բավականին զգույշ ու չափավոր գործելակերպ է որդեգրել: Անշուշտ, չի բացառվում, որ «Միդլենդ Արմենիան» ակտիվ ներդրումային քաղաքականության անցնի, սակայն այսօրվա հրապարակված ցուցանիշներից ելնելով՝ կարող ենք եզրակացնել, որ տնտեսության մասնավոր հատվածում 100 մլն դոլարի երկարաժամկետ վարկային ներդրումներ կատարելու համար «Միդլենդ Արմենիա»-ից կպահանջվի առնվազն մի քանի տարի:

Ի դեպ, գուցե եւ չի բացառվում, որ Քըրքորյանի նախաձեռնած հիմնադրամի վարկային ծրագրերը Հայաստանում սպասարկի հենց «Միդլենդ Արմենիան»՝ որպես ամենափորձառու բանկային կառույցը: Հնարավոր է նաեւ, որ հատուկ այս նպատակով Հայաստանում հայտնվի մի նոր դուստր բանկ, ինչն ինքնին լուրջ հաջողություն կլինի: Գուցե նաեւ հնարավոր է, որ Հայաստանի համեմատաբար լուրջ բոլոր բանկային կառույցներն էլ ընդգրկվեն այս ծրագրում: Գոնե այս պահին ոչ մի կազմակերպչական մանրամասն հայտնի չէ, թեեւ մի բան պարզ է, որ Ք. Քըրքորյանի ստեղծած եւ Բ. Դոուլի հովանավորած հիմնադրամը Հայաստանում կունենա իր գրասենյակը:

Այս նախաձեռնությունն ունի եւս մի կարեւոր նշանակություն, որի առավելություններն ի հայտ կգան մի փոքր ուշ: Անկախ հռչակված սկզբունքներից եւ օրենքների բովանդակությունից ստացվել է այնպես, որ Հայաստանում քաղաքական վերնախավը խոշոր գործարար կառույցների նկատմամբ միշտ գերակա եւ թելադրող դիրք է ունեցել: Որոշ գործարարների եւ կառույցների հետ այդ հարաբերությունները պարունակել են նաեւ գործընկերական տարրեր, սակայն թելադրող կեցվածքն այս կամ այն չափով առկա է եղել: Նոր նախաձեռնության արդյունքում Հայաստան է մտնում մի կառույց, որի հետ քաղաքական իշխանության փոխհարաբերությունները կառուցվելու են բացառապես գործընկերական հիմքերի վրա: Տնտեսական դաշտը բացելու եւ ազատականացնելու ճանապարհին նման մի նախադեպը շատ ավելին արժե, քան ազատական օրենքների մի ամբողջ փաթեթը:

Մենք դեռ բազմաթիվ առիթներ կունենանք անդրադառնալու այս ծրագրին՝ հենց որ հայտնի դառնան նոր մանրամասներ: Միայն մի դիտարկում ավելացնենք: Վերջին տարիներին, արտասահմանի եւ նաեւ սփյուռքահայ գործարարների հետ կապված, երեւի թե հարյուրավոր հսկայածավալ ծրագրեր են հրապարակվել, որոնց 90 տոկոսը փուչ է դուրս եկել եւ իրականություն չի դարձել: Մեզանում արդեն իմունիտետ է ձեւավորվել այդօրինակ հայտարարությունների նկատմամբ: Սակայն այս պարագայում նույնիսկ աննշան թերահավատությունը, հավանաբար, տեղին չէ, քանի որ ծրագրի թիկունքում կանգնած երկու անուններն էլ՝ Ք. Քըրքորյան եւ Բ. Դոուլ, կատարյալ վստահություն են ներշնչում. այս անգամ խոսքը գործ կդառնա:

«Ազատություն» ռադիոկայանի սեպտեմբերի 20-ին հաղորդած այս նյութը մամուլին է տրամադրել «Երեւան» տեղեկատվական կենտրոնը

ՍԵՄԻՆԱՐ

Ճգնաժամային իրավիճակ մանկաբարձության եւ գինեկոլոգիայի ասպարեզում

Կիրականացվի վերարտադրողական առողջության ազգային ծրագիր

97 թ. փետրվար-մարտ ամիսներին ՀՀ առողջապահության նախարարությունը հաստատել է վերարտադրողական առողջության ազգային ծրագիր, ստեղծել ծրագրի իրականացման համակարգող եւ մասնագիտական խորհուրդներ, հաստատել ազգային ծրագրում ընդգրկված 77 հաստատությունների ցանկը եւ ազգային ծրագրի գործունեության պլանը: Ծրագրի անհրաժեշտությունը կարեւորվել է հետեւյալ անհերքելի փաստարկները նկատի ունենալով՝ վերջին տասը տարում հանրապետությունում մայրական մահացության զգալի բարձրացում է նկատվել, ծնելիության ու բնական աճի անկում, սեռական ճանապարհով փոխանցվող հիվանդությունների ավելացում, արհեստական վիժումների գերաճ՝ 1000 կենդանածնի նկատմամբ, անպտուղ ընտանիքների ավելացում, հակաբեղմնավորիչների հազվադեպ օգտագործում:

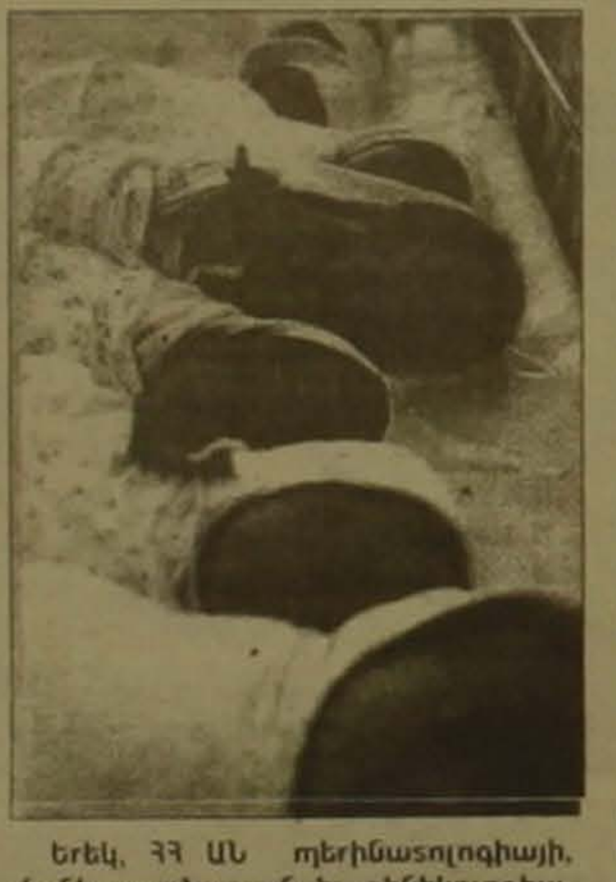

Երեկ, ՀՀ ԱՆ պերինատոլոգիայի, մանկաբարձության եւ գինեկոլոգիայի կենտրոնում ծրագրի իրականացման նպատակով հրավիրված անդրանիկ սեմինարի ժամանակ ընտանիքի պլանավորման, սեռական եւ վերարտադրողական առողջության ասպարեզում միջազգային փորձառություն ունեցողները ներկայացրին հանրապետությունում ստեղծված ճգնաժամային իրավիճակի վերաբերյալ իրենց դիտարկումների արդյունքները: Ըստ նրանց, ճգնաժամային իրավիճակն ստեղծվել է հետեւյալ պատճառներով՝ կանայք ոչ ճիշտ տեղեկություն են ստանում հիվանդությունների վերաբերյալ, ինֆեկցիաների եւ սեռական ճանապարհով փոխանցվող հիվանդությունների վերաբերյալ գիտելիքները շատ նեղ են Հայաստանում: Նրանց կարծիքով, կանանց եւ տղամարդկանց, հատկապես երիտասարդների շրջանում լուսավորչական աշխատանքի մեծ անհրաժեշտություն կա, որին պետք է նպատակաուղղվեն զանգվածային լրատվության միջոցները, քարոզչություն ծավալեն բժիշկները եւ այլն: Իրենց հարցումների ժամանակ կանանց 88 տոկոսը անհրաժեշտ է համարել սեռական դաստիարակության հարցերը դպրոցից սկսելը:

Վերարտադրողական առողջության ծրագիրը ճիշտ իրականացնելու համար ՄԱԿ-ի խորհրդատուները կարեւորեցին տեղեկատվական բանկի ստեղծումը՝ ստույգ տվյալներ ունենալով այն մասին, որ բուժհիմնարկներում չկա արհեստական վիժումների իրական թիվը, սեռավարակիչ հիվանդություններով տառապող երիտասարդների առնվազն կեսը չի դիմում բժշկի: Այդ առումով կարեւորվեց նաեւ հիվանդի բժշկական ծառայությունը ճիշտ կազմակերպելու հարցը՝ եթե լուրջ բարդություններ չկան, հիվանդը հարկադրված չլինի ամեն մի հարցի համար առանձին բուժհիմնարկներ դիմել:

Սեմինարին մասնակցող մարզերի առողջապահության բաժնի վարիչներին եւ գլխավոր մանկաբարձ-գինեկոլոգներին ծրագրի նախապատրաստական աշխատանքների վերաբերյալ տեղեկություններ հաղորդեց ՀՀ ԱՆ պերինատոլոգիայի, մանկաբարձության եւ գինեկոլոգիայի կենտրոնի տնօրեն, հանրապետության գլխավոր գինեկոլոգ Ռազմիկ Աբրահամյանը: Նա հայտնեց, որ ՀՀ առողջապահության նախարարության, Առողջապահության միջազգային կազմակերպության եւ ՄԱԿ-ի ազգաբնակչության ոլորտի գործունեության հիմնադրամի հետ համատեղ իրականացվող ծրագրի նպատակն է ստեղծել բոլոր պայմանները, որպեսզի բարձրանա ծնելիությունը, բնական աճը, իջնի արհեստական վիժումների, չբերության, նաեւ սեռական ճանապարհով փոխանցվող հիվանդությունների տոկոսը: Հանրապետության գլխավոր գինեկոլոգը համոզմունք հայտնեց, որ այս ծրագիրը կնպաստի ճգնաժամային իրավիճակի հաղթահարմանը:

Ցավոք, միջազգային փորձագետները դեռեւս չէին ամփոփել արծարծված հարցերի շրջանակում իրենց կատարած հարցումների արդյունքները եւ պրն Աբրահամյանի հրապարակած վիճակագրական տվյալները փոքր-ինչ հնացած էին՝ 91 թ.-ի տվյալներով Հայաստանում առաջնային չբերությունը կազմում է 3 տոկոս, իսկ երկրորդային չբերությունը՝ 21 տոկոս: Կենտրոնի տնօրենն ավելացրեց, որ համենայն դեպս 91 թ.-ի համեմատությամբ չբերության տոկոսը վերջին տարիներին ոչ թե պակասել է, այլ ավելացել 1-2 տոկոսով, այսինքն, 100 ընտանիքից 25-26-ը անպտղությամբ է տառապում:

Ներկաները տեղեկացվեցին, որ արտասահմանից արդեն մասնագետներ են հրավիրել սեռական ճանապարհով փոխանցվող հիվանդությունների վերաբերյալ բժիշկների վերապատրաստումը տեղում կազմակերպելու նպատակով, մարզերից 11 մասնագետներ կընտրվեն արտասահմանում վերապատրաստվելու համար, 8 լավագույն մասնագետներ կգործուղվեն միջազգային կոնգրեսում եւ լավագույն կլինիկաներում աշխատելու նպատակով: Ուսուցման ծրագրի համար 58 հազար դոլար է հատկացված:

ՍԱՌԱ ՊԵՏՐՈՍՅԱՆ

Ամերիկահայ Վարդգես Նաջարյանը Երեւանում վիրահատություններ կկատարի

ԵՐԵՎԱՆ, 23 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ, ՆՈՅՅԱՆ ՏԱՊԱՆ: Հոկտեմբերի 7-ից Հայաստանում տիկնոջ հետ իր հերթական արձակուրդը կանցկացնի «Հայերին բժշկական օգնություն» ամերիկյան կազմակերպության նախագահ, վիրաբույժ Վարդգես Նաջարյանը: Ինչպես նախորդ տարիներին, այս տարի եւս պրն Նաջարյանը իր արձակուրդի ընթացքում կենտրոնական կայազորային զինվորական հոսպիտալում կկատարի օրթոպեդիկ բարդ վիրահատություններ: Այս մասին հայտնեց կազմակերպության հայաստանյան գրասենյակի տնօրեն Լիլիթ Աթաջանյանը:

Ըստ նրա, Նաջարյանների հետ Հայաստան կժամանեն նաեւ ամերիկացի 4 բժիշկներ, որոնք կազմակերպության կողմից անցած տարի հոսպիտալում բացված նոր վիրաարահում կիրականացնեն մինչ այժմ Հայաստանում չկատարված օրթոպեդիկ վիրահատություններ:

Լ. Աթաջանյանի խոսքերով, կազմակերպությունը պաշտպանության նախարարի առաջարկով այս տարի իրականացնում է հոսպիտալի վնասվածքաբանության բաժնի վերանորոգումը եւ կահավորումը: Այս բաժնի համար Նաջարյանները իրենց հետ կբերեն 45 ֆունկցիոնալ մահճակալ, 48 աթոռ, պահարաններ, լվացարաններ եւ անհրաժեշտ բժշկական պիտույքներ:

1997 թ. հունվարից մինչ այժմ կազմակերպությունը Հայաստան է առաքել 11 բեռնարկղ բժշկական տեխնիկա, սարքավորումներ, պիտույքներ եւ համապատասխան հագուստ:

Վարուժան Կարապետյանի նվերը ՀՀ նախագահին

ԵՐԵՎԱՆ, 23 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ. ԱՐՄԵՆՊՐԵՍ: Ֆրանսիայի Սեն Մորի բանտի ցմահ քաղբանտարկյալ Վարուժան Կարապետյանը, որն արդեն 15 տարի գտնվում է ազատազրկման մեջ, Հայաստանի Անկախության տարելիցի առթիվ ՀՀ նախագահ Լ. Տեր-Պետրոսյանին է նվիրել իր ձեռքի աշխատանքը: Փայտե այդ զարդանկարը, որը խորհրդանշում է Հայաստանի անկախության ու ազատության գաղափարը, նա պատրաստել է վերջին վեց ամիսների ընթացքում:

Նվերը սեպտեմբերի 22-ին նախագահին է հանձնել ԱԺ պատգամավոր Ամալյա Պետրոսյանը:

Կարեն Դեմիրճյանը՝ Ճարտարագիտականի հոգաբարձուների խորհրդի նախագահ

ԵՐԵՎԱՆ, 23 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ, ՆՈՅՅԱՆ ՏԱՊԱՆ: Երկարատեւ ձգձգումներից հետո, ինչը կապված էր վարչապետների փոփոխությունների հետ, կառավարության կողմից հաստատվել է Հայաստանի պետական ճարտարագիտական համալսարանի (ՀՊՃՀ) 25 անդամներից հոգաբարձուների խորհուրդը: Ինչպես տեղեկացրեցին համալսարանի տեղեկատվական-վերլուծական կենտրոնում, խորհրդի նախագահն է Կարեն Դեմիրճյանը: «Հույս ունենք, որ այդ խորհուրդը կլուծի համալսարանի առջեւ ծառացած մի շարք ֆինանսական եւ այլ հիմնախնդիրներ», ասել է ՀՊՃՊ գիտական քարտուղար Ռոբերտ Ավետիսյանը: Ըստ վերջինիս, համալսարանի օրինադրության եւ հոգաբարձուների խորհրդի կանոնադրության մեջ կատարվել են որոշակի փոփոխություններ: Վարչապետ Ռոբերտ Քոչարյանի առաջարկությամբ կանոնադրությունից հանվել է նաեւ հոգաբարձուների խորհրդին, վարչապետի ի պաշտոնե անդամակցությանը վերաբերող կետը:

Հոկտեմբերի 31-ը՝ «Փարոս» համակարգի փաստագրման վերջին ժամկետ

Սոցիալական ապահովության նախարարության լրատվական կենտրոնից հայտնում են, որ «Փարոս» համակարգով հաշվառված 730.000 ընտանիքներից, 1997 թ. սեպտեմբերի 15-ի տվյալներով, փաստագրմամբ անցել է 118.152 ընտանիք: Փաստագրման աշխատանքներին զուգընթաց, կատարվում է կարիքավոր նոր ընտանիքների հայտնաբերում եւ հաշվառում: Մինչեւ օրս հաշվառվել է այդօրինակ 1971 ընտանիք: Հիշեցնենք, որ «Փարոսի» փաստագրումը կշարունակվի մինչեւ հոկտեմբերի 31-ը:

«ԵՐԵՎԱՆ»

«ԱԶԳ» ՕՐԱԹԵՐԹ
Հրատարակվում է տարի

Հիմնադիր եւ հրատարակիչ
«Ազգ» թերթի հիմնադիր խորհուրդ

Երեւան 375010, Հանրապետության 47
ֆաքս 562941, AT&T (3742) 151065
e-mail INTERNET: azg2@arminco.com

Գլխավոր խմբագիր
ՅԱԿՈԲ ԱՒԵՏԻՔԵԱՆ / հեռ. 521635

Տնօրեն
ՍԱՐԳԻՍ ՍԱՐԳՍԵԱՆ / հեռ. 562863

Համակարգչային ծառայություն / 581841

Apple Macintosh
համակարգչային սարքավորումը
«Ազգ» թերթի

Յղումը «Ազգին» պարտադիր է

«AZG» DAILY NEWSPAPER
Editor
H. AVEDIKIAN / phone: 521635
47 Hanrapetoutian st.,
Yerevan, Armenia, 375010

ԱԶԳ

Ընթացիկ

ԱՆԴՐԱԴԱՐՁ

Ամեն հասարակություն ազատ է ճիշտ այնքան, որքան կաշկանդված են նրա իշխանավորները

«Մոլորակ» օրաթերթին դատապարտելու վճռի մասին

Երբ «Հայաստան» համահայկական հիմնադրամի գործադիր տնօրեն տիկին Մանուշակ Պետրոսյանը բարոյական վնասի փոխհատուցման պահանջով դատի էր տվել «Մոլորակ» օրաթերթին (օգոստոսի 19-ի «Հանգանակություն ի վնաս պետականության» հոդվածի համար), պահանջելով 238 հազար դոլարի փոխհատուցում, չգիտեմ ինչու՝ ներքին համոզմունք ունեի, որ դատարանն անվերապահորեն մերժելու է հայցի բավարարումը եւ առ առավելն թերթին պարտավորեցնելու է հերքում հրապարակել, գուցեեւ՝ ներողություն խնդրել, ինչպես պահանջում է մամուլի մասին գործող օրենքը: Այս ներողությունն էլ ակնկալելի էր սոսկ այն պատճառով, որ տիկին Պետրոսյանի արժանապատվությունը, հնարավոր է, վիրավորվել էր հոդվածագրի ոճից: Ինչ վերաբերում է դրամական փոխհատուցմանը, ապա այս պահանջը աչք ծակելու չափ անհիմն էր, եւ ես չէի կարող ենթադրել, թե որեւէ հարգարժան դատարան այդ «չի նկատի»:

Ինչո՞ւ:

Որովհետեւ խոսքը Ավստրալիայում հանգանակություն կատարելու մասին էր, որից հիմնադրամն ակնկալում էր ստանալ 2 մլն 380 հազար դոլար, եւ ահա այդ գումարի 10 տոկոսն էր պահանջում տիկին Պետրոսյանը, իբրեւ հիմնավորում պնդելով, թե «թերթի ընթերցողների 10-ից [illegible] 1-ի վրա այդ հոդվածը կարող է ազդել», ինչպես վկայում է «Առավոտի» սեպտեմբերի 23-ի տեղեկատվությունը արդեն կայացած դատական նիստի մասին:

«Սքանչելի՛» տրամաբանություն է: Ստացվում է, որ Ավստրալիայի մեր այն հայրենակիցները, ովքեր պետք է «Հայաստան» հիմնադրամին տրամադրեին ակնկալվելիք 2 մլն 380 հազար դոլարը, անխտիր բոլորը «Մոլորակի» ամենօրյա ընթերցողներն են, եւ նրանցից 10-ից գոնե 1-ը թերթի հոդվածի պատճառով միտքը պիտի փոխեր ու հիմնադրամին... գումար չտար: Ու այդ պակաս գումարը պետք է կազմեր ճիշտ 238 հազար դոլար, որը եւ հիմնադրամի տնօրենը պահանջում էր «Մոլորակ»-ից:

Դատարանը, առանց խորանալու այս հարցի մեջ, առանց պարզելու, թե հեռավոր Ավստրալիայում «Մոլորակի» տվյալ հրապարակումը քանի՞ մարդ է կարդացել, եւ կարդացե՞լ է արդյոք, իսկ կարդացողներից քանի՞ հոգի ու որքա՞ն գումար էին մտադիր տրամադրել «Հայաստան» համահայկական հիմնադրամին, եւ քանի՞սը փոխեցին իրենց միտքը «Մոլորակը» կարդալով,.. միանգամից որոշել է... մասնակիորեն բավարարել տիկին Պետրոսյանի հայցը եւ նրա պահանջած 238 հազար դոլարի փոխարեն թերթին տուգանել 23 հազար 800 դոլար գումարով: Դատարանի այս տարօրինակ որոշումը, դարձյալ ըստ «Առավոտի», տիկին Պետրոսյանին հիմք է տվել պնդելու, թե «դե ինչ, դատարանը գտավ, որ թերթի հոդվածը 100 ընթերցողից ազդում է ոչ թե 10-ի, այլ ընդամենը 1-ի վրա»:

Չեմ կարող ինձ զրկել տիկին Պետրոսյանին ու դատարանին մի «նենգավոր» հարց ուղղելու գայթակղությունից՝ ո՞ր ընթերցողն է նկատի առնվում, հայաստանյա՞ն, թե՞ ավստրալիական: Եթե խոսքը հայաստանյան ընթերցողի մասին է, ապա նրանից «Հայաստան» հիմնադրամը տվյալ դեպքում դրամական որեւէ ակնկալիք չպիտի ունենար: Եթե խոսքը ավստրալիական ընթերցողի մասին է, ապա այդ առթիվ իմ նկատառումներն արդեն վերը շարադրեցի:

Չի կարելի չնշել նաեւ, որ չնայած ըստ տիկին Պետրոսյանի «հիմնադրամի պատվիրակությունը եղել է Սիդնեյ եւ Մելբուռն հայաշատ քաղաքներում, 50-ից ավելի հանդիպումներ է ունեցել քաղաքական կազմակերպությունների, եկեղեցիների, դպրոցների, լրատվական միջոցների ներկայացուցիչների հետ», ինչին սիրով հավատում եմ, որին ի հետեւանք «պայմանավորվածություն է ձեռք բերվել, որ համայնքը ֆինանսավորի Գորիս-Ստեփանակերտ ավտոխճուղու Շուշի-Ստեփանակերտ հատվածը 2 մլն ԱՄՆ դոլարով», իսկ մեկ այլ կազմակերպություն էլ խոստացել է 380 հազար դոլար տրամադրել «Վանաձորում 1 դպրոցի վերանորոգման եւ մեկ այլ դպրոց կառուցելու համար», այնուամենայնիվ, այդ ամենը դեռ ոչինչ չի նշանակում, քանզի դա ընդամենը միայն պայմանավորվածություն եւ խոստում է: Ո՞վ կարող է երաշխավորել, թե այդ պայմանավորվածությունն ու խոստումը լրիվ ծավալով կատարվելու էին, եթե, ասենք, «Մոլորակի» չարաբաստիկ հրապարակումը չլիներ: Գուցե ավելի՞ն էր հավաքվում, կամ դրա կե՞սը: Հիմնադրամի պրակտիկայում երբեք չի՞ եղել, որ պայմանավորվածություններն ու խոստումները հավելուրդով կամ թերի կատարվեն, ըստ որում այս վերջինը շատ ավելի հաճախ: Հիշենք թեկուզ հիմնադրամի Կալիֆոռնիայում անցկացրած հեռուստամարաթոնները, երբ իրականում հանգանակված գումարը զիջում էր խոստացվածին: Ահա ինչու կրկնում եմ, որ հայցի առնվազն գումարային մասը անհիմն է, եւ ցավում եմ, որ դատարանը քաջություն չի ունեցել տիկին Պետրոսյանին հենց այդպես էլ հայտարարել:

Ինձ թվում է, որ տիկին Պետրոսյանի նյարդերն ուղղակի չեն դիմացել «Մոլորակի» երիտասարդ լրագրողի խաղացկուն ոճին, եւ նա դիմել է իրեն ամենեւին պատիվ չբերող վրեժխնդրության, ընդսմին շատ վատ օրինակ ծառայելով նաեւ մյուս պաշտոնատարներին, որոնք այսուհետ, ամեն պատեհ-անպատեհ առիթով, իրենց դուր չեկող ամեն բառի համար կարող են լրագրողներին դատական հաշվեհարդարի կանչել (եւ, ինչպես երեւում է, նաեւ հաջողության հասնել): Ուստի չեմ թաքցնում հիասթափությունս, քանզի տվյալ դատավճիռը գալիս է խեղդելու հայաստանյան մամուլը, լռեցնելու ազատ խոսքը, փակելու անհաճո բերանները:

Հուսով եմ, որ ՀՀ Գերագույն դատարանը անպայման կբեկանի ժողդատարանի տվյալ վճիռը եւ թույլ չի տա, որպեսզի վախը կրկին կենսակերպ դառնա հանրապետությունում: Եթե մամուլը իշխանավորներին չհանդգնի ասել «աչքիդ վերեւը հոնք կա», ապա հասարակության վզին կրկին ստրկության շղթա կհագցվի, որովհետեւ ամեն հասարակության ազատության աստիճանը ուղիղ համեմատական է նրա իշխանավորների կաշկանդվածությանը: Եվ սա երբեք չի կարելի մոռանալ:

Մյուս կողմից, տարակուսանք է պատճառում մեր պաշտոնակից «Մոլորակ»-ի վարվելակերպը: Ըստ «Առավոտ»-ի հաղորդման, «Մոլորակ»-ի ներկայացուցիչները դատարան չեն ներկայացել, անգամ տեղյակ չեն պահել իրենց մյուս գործընկերներին: Այնինչ, դատական այդ գործը վերաբերում էր նաեւ մեր ողջ մամուլին:

ՌԱՖԻԿ ՀՈՎՀԱՆՆԻՍՅԱՆ

ԱրմենՏելի համար առաջարկված է 105 միլոն դոլա՞ր

Սկիզբը էջ 1

Հունաստանի հիմնական ընդդիմադիր կուսակցությունը ուրբաթ օրը կառավարությունից բացատրություն է պահանջել այն հաղորդման վերաբերյալ, որ OTE պետական ընկերությունը Հայաստանի հեռախոսային ընկերության համար կրկնակի ավելի գումար է առաջարկում, քան մեծությամբ հաջորդ առաջարկն է: Նոր Դեմոկրատական կուսակցության տնտեսական հարցերով խոսնակ Մանոլիս Կեֆալոգիանիսը հայտնել է, թե ինքը դիմում է հղել Հունաստանի էկոնոմիկայի եւ հեռախոսային հաղորդակցությունների նախարարություններ, խնդրելով գործարքի վերաբերյալ մանրամասներ տրամադրել խորհրդարանին:

«Կաթիմերինի» օրաթերթը ուրբաթ օրը հայտնել է, թե OTE-ի կոնսորցիումը ԱրմենՏելի 90 տոկոսի համար 105 մլն դոլար է առաջարկել: Թերթը հայտնել է, թե երկրորդ ամենախոշոր գին առաջարկող «Մեսրոմեդիա» ընկերությունը առաջարկել է 45 մլն դոլար: Համաձայն թերթի, կոնսորցիումը խոստացել է նաեւ ԱրմենՏելում 250 մլն դոլարի ներդրում կատարել 15 տարիների ընթացքում: Թերթը հայտնել է նաեւ, թե OTE-ն ակնկալում է ծախսերը հատուցել երեք տարում: «Եթե առաջին առաջարկը երկրորդի կրկնակին է, ապա այստեղ հարցեր են առաջանում», Ռոյթերին հայտնել է Կեֆալոգիաննիսը:

Նա հայտնել է, թե իր կուսակցությունը հավանություն է տալիս արտասահմանում OTE-ի ընդարձակմանը, սակայն գտնում է, որ ներդրման գնի կրկնապատկումով գործարքը չի շահում:

OTE-ի կողմից որեւէ մեկնաբանություն հնարավոր չի եղել ստանալ:

OTE-ն, որի բաժնետոմսերի 81 տոկոսը պատկանում է կառավարությանը, իր գործունեությունը ծավալում է Բալկաններում եւ Արեւելյան Եվրոպայում՝ ջանալով դառնալ տարածաշրջանային հեռահաղորդման ոլորտի լուրջ «խաղացողներից» մեկը: Դա համապատասխանում է Բալկաններում կարեւոր դերք բռնելու Հունաստանի կառավարության քաղաքականությանը: Հունիսին OTE-ն իտալական «Ստետ»-ի հետ գնեց Հարավսլավիայի Սրբիա Տելեկոմի 49 տոկոսը: OTE-ի տնօրենների խորհրդի նախագահ Դիմիտրիս Պապուլոսը հուլիսին այցելեց Մակեդոնիա նախկին հարավսլավական հանրապետություն, նրա հեռախոսացանցի սեփականաշնորհման մասին կառավարության հետ բանակցելու նպատակով:

Հունական ընկերությունը բաժնեկցում եւ ներդրումներ է կատարում նաեւ Լիտվայում, Քուվեյթում, Ուկրաինայում, Վրաստանում, Հունգարիայում, Ալբանիայում, Ռումինիայում եւ Բուլղարիայում:

ՍԵՊՏԵՄԲԵՐԻ 21

Սերգեեւն ու Բերեզովսկին մասնակցեցին Հայաստանի անկախությանը նվիրված տարելիցին

Սեպտեմբերի 22-ին Մոսկվայում Հայաստանի դեսպանատան շենքում կազմակերպված ընդունելությունը նվիրված էր Հայաստանի անկախության 6-րդ տարելիցին: Ընդունելությանը ներկա էին Ռուսաստանի պաշտպանության նախարար Իգոր Սերգեեւը, ՌԴ անվտանգության խորհրդի քարտուղարի տեղակալ Բորիս Բերեզովսկին, ՌԴ նախագահի վարչակազմի ղեկավարի տեղակալ, մամուլի քարտուղար Սերգեյ Յաստրժեմբսկին, ՌԴ նախագահի միջազգային հարցերով օգնական Պրիխոդկոն, ՌԴ Սահմանադրական դատարանի նախագահ Մարատ Բագլայը, ՌԴ նախագահի հատուկ հանձնարարությունների գծով դեսպան Վսեւոլոդ Օլեանդրովը, Պետդումայի ԱՊՀ հարցերով հանձնաժողովի կոմիտեի նախկին եւ ներկա նախագահներ Կոնստանտին Զատուլինն ու Նիկոլայ Տիխոնովը, պետական համակարգի այլ պաշտոնյաներ, գործարարներ, հայտնի լրագրողներ, այդ թվում ԻՏԱՌ-ՏԱՍՍ լրատվական գործակալության գլխավոր տնօրեն Վիտալի Իգնատենկոն: Մի շարք երկրների դիվանագետների թվում էին նաեւ Իրանի, Վրաստանի, Ադրբեջանի դեսպանները: Հայտնի արտիստներից ներկա էին Իոսիֆ Կոբզոնն ու Արմեն Ջիգարխանյանը: Հյուրերից շատերը, օրինակ, Անդրանիկ Միհրանյանը, Մոսկվայում Հայաստանի առաջին դեսպան Ֆելիքս Մամիկոնյանի հեռանալուց հետո առաջին անգամ էին գալիս նման ընդունելության: Նրանք զարմանքով էին նշում, որ երեք տարի շարունակ Մոսկվայում դեսպանի պաշտոնը վարել է ոչ դիվանագետ կամ վարչարար մի մարդ, ինչպիսին Յուրի Մկրտումյանն էր: Ներկա դեսպանը՝ Գագիկ Շահբազյանը, բավականին դրական տպավորություն թողեց ժամանած հյուրերի վրա, որոնք կարծես թե եկել էին շնորհավորելու ոչ միայն անկախության տոնը, այլեւ նոր դեսպանի պաշտոնավարումը:

ԼՈՒՍԻՆԵ ՂՈՒԿԱՍՅԱՆ
Մոսկվա

Լոնդոնահայերը նշեցին անկախության օրը

Արմեն Սարգսյանի մասնակցությամբ

ԵՐԵՎԱՆ, 23 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ, ԱՐՄԵՆՊՐԵՍ: Հայաստանի Հանրապետության անկախության օրվա առթիվ սեպտեմբերի 21-ին Լոնդոնի հայ համայնքի Գեւորգ Թահթայան կիրակնօրյա ազգային վարժարանի դահլիճում տեղի ունեցավ հանդես, որին ներկա էին բրիտանահայ համայնքային եւ կրոնական կառույցների ղեկավարները, վարժարանի սաները, նրանց ծնողները, բազմաթիվ լոնդոնաբնակ հայեր, ինչպես նաեւ Մեծ Բրիտանիայում Հայաստանի դեսպանատան բոլոր աշխատակիցները՝ Նունե Սարգսյանի գլխավորությամբ:

Հանդիսության մասնակիցները հատկապես մեծ ոգեւորությամբ դիմավորեցին ՀՀ նախկին վարչապետ Արմեն Սարգսյանին: Սա Արմեն Սարգսյանի առաջին կարճատեւ հանդիպումն էր համայնքի հետ ութ ամիսների երկարատեւ հիվանդության ընթացքում:

Այժմ Արմեն Սարգսյանի բուժման առաջին փուլից հետո սկսվել է առողջության վերականգնման փուլը, որին զուգահեռ՝ բժիշկների թույլտվությամբ, նա կարող է օրվա ընթացքում մեկ-երկու ժամ աշխատել:

Անկախության եւ Բերքի տոն Տավուշում

Մայր հայրենիքում եւ արտերկրում նշվում է համայն հայության տոնը՝ ազգային անկախության օրը:

Վաղ առավոտից Տավուշի մարզի 62 համայնքներից ճանապարհները տանում էին Աչաջուր գյուղի մարզադաշտ: Հայկական հիմնի հնչյունների տակ սկսվեց տոնակատարությունը, որի նշանաբանն էր «Ոչ ոք չի մոռացվել, ոչինչ չի մոռացվել», որին զուգորդվել էր նաեւ «Բերքի տոն» հանդիսությունը:

Ներկաներին ողջույնի եւ երախտիքի խոսքերով դիմավորեց մարզպետ Պավլիկ Ասատրյանը եւ բանակայիններին ու պահեստայիններին շնորհակալություն հայտնեց 1992-94 թթ. ծանր ամիսներին ցուցաբերած անձնազոհության համար, որ անսասան պահեցին մեր հայրենիքի անվտանգությունը, անկախությունը: Մեկ րոպե լռությամբ հարգվեց զոհված քաջազունների հիշատակը, որոնց թիվը մարզում 274 մարտիկ է:

«Ձեր շնորհիվ նաեւ այսօր մենք վստահաբար կարող ենք ասել, որ հայոց պետականությունը կայացել է, որ հայոց բանակը կայացել է: Մենք ոչ միայն պարտության ենք մատնել թշնամուն, այլեւ Արցախի շուրջը ստեղծել ենք անվտանգության մի հզոր օղակ, եւ այսօր ազերիների հետ խոսում ենք ուժի դիրքերից», այսպիսին էր մարզպետի ելույթը ուղղված տոնակատարության մասնակիցներին, հատկապես այդ գյուղերում ապրողներին, որոնց շնորհիվ սահմանամերձ գյուղերը ամուր բերդի են վերածվել: Այնուհետեւ մարզպետն ու գնդապետ Միրզոյանը «1992-94 թթ. մարտական գործողությունների մասնակցի» մեդալներով ու վկայականներով պարգեւատրեցին մարզի 1347 մարտիկի:

Երախտիքի ու շնորհավորանքի խոսքեր հղեցին ներկաներին Աչաջուր գյուղի նախկին ազատամարտիկ, պահեստի մայոր Վալերի Ղալթաղչյանը, սահմանապահ զորամասի զինվորները, մարզի զինվորական գնդի ղեկավարները: Այնուհետեւ մատուցվեցին Տավուշի քաղցրահամ գինին ու առատ աշնանային մրգերը, որը օծեց Գուգարաց թեմի առաջնորդ Դերենիկ վարդապետ Պետրոսյանը, մաղթելով առատ բերք ու բարիք տավուշցիների սեղանին ու ամբարներում:

Օդում ճախրեցին սպիտակ աղավնիները, ազդարարելով «Բերքի տոն»-ի սկիզբը: Դհոլ-զուռնայի հնչյունների տակ գյուղացիները իրենց առատ աճեցրած բերքն ու բարիքն էին ցուցադրում ու հյուրասիրում տոնակատարության մասնակիցներին:

Մինչեւ ուշ գիշեր շարունակվում էին ձիավարժությունը, լարախաղացների, գեղարվեստական խմբերի լավագույն ելույթները մարզադաշտի կենտրոնում:

ՄԱՐԻԵՏԱ ՄԱԿԱՐՅԱՆ

Մեր նախարարությունները ներսուդրսից

Երրորդ իշխանության կայացմանը դեռ պետք է սպասենք

1974-ի կանոնադրությամբ գործող արդարադատության նախարարությունը անկախության տարիներին հարյուրավոր կազմակերպություններ է գրանցել

Հասարակական գիտակցության մեջ արդարադատության նախարարության (եւ ընդհանրապես արդարադատության) մասին պատկերացումները բավականին ձեւախեղված են: Պատճառներից մեկը խորհրդային ժառանգությունն է եւ անցյալի վերաբերմունքը, մյուսը՝ վերջին տարիներին արդարադատության անկախ դառնալու անկարողությունը: Պատահական չէ, որ 1959-70 թվականներին ԽՍՀՄ-ում արդարադատության նախարարություն ընդհանրապես չի եղել: Իսկ 1970-ից հետո էլ իր դերով, ազդեցությամբ բավականին թույլ մի գերատեսչություն է ստեղծվել: Աշխարհում արդարադատության եւ, մասնավորապես, սույն նախարարության նկատմամբ վերաբերմունքը բոլորովին այլ է: Ասենք, ԱՄՆ-ում սա մի հզոր նախարարություն է, որի կազմի մեջ են մտնում դատախազությունը, ֆեդերալ ոստիկանությունը, քրեական պատիժներ կիրառող մարմինները: Սակայն մասամբ դատա-իրավական դաշտի դանդաղ ձեւավորման, մասամբ՝ մեր օրինախախտ խառնվածքի պատճառով այս ոլորտում այսօր քաոս է տիրում: Մի կողմից օրենքների, օրենսդրական ու նորմատիվ ակտերի բում է (դրանց քանակն աներեւակայելի չափերի է հասնում), մյուս կողմից՝ օրենսդրական վակուում, օրենքների պակաս, որտեղ էլ խարխափում է պետական արդարադատությունը:

Նախարարության ենթակայության տակ են նոտարական գրասենյակները, քաղաքացիական կացության ակտերի գրանցման բաժինները (ԶԱԳՍ), փորձագիտական կենտրոնը: Նախարարությունը կազմակերպում է շրջանային ժողդատարանների գործունեությունը: Արդարադատության նախարարությունում են մշակվում օրենքների, որոշումների, ակտերի նախագծեր, ներկայացված նախագծերի, միջազգային պայմանագրերի մասին եզրակացություններ են տրվում: Նաեւ գրանցվում են կուսակցություններ, հասարակական կազմակերպություններ, լրատվության միջոցներ: Այժմ՝ ավելի մանրամասն:

Օրենսդրական աշխատանքներ

Օրենսդրության վարչությունը արդարադատության նախարարությունում գլխավորներից է՝ ամենածանրաբեռնվածը: Այստեղ կատարվում է օրենքների եւ նորմատիվ ակտերի նախագծերի մշակում, օրենսդրական ակտերի վերաբերյալ եզրակացությունների կազմում, բոլոր գերատեսչական նորմատիվների գրանցում: Տասը հոգանոց խումբն աշխատում է կանոնակարգել հանրապետության օրենսդրական դաշտը, որոշել, թե ներկայացված նախագիծը համապատասխանո՞ւմ է մինչ այդ ընդունված բյուր օրենքներին: Մի խոսքով, իրավական դաշտն այստեղ է ձեւավորվում: Սակայն բուն օրենքների եւ օրենսդրությունների մշակմամբ միայն այս վարչությունը չի զբաղվում: Մեկ վարչության ուժերով նման ծավալի աշխատանք իրականացնել անհնար է: Այստեղ ավելի շատ զբաղված են օրենքների համապատասխանեցմամբ եւ եզրակացություններ տալով: Օրենքների մշակումը կատարվում է ԱԺ պետա-իրավական հարցերի մշտական հանձնաժողովում եւ ԱԺ իրավաբանական բաժնում (պետ՝ Վլ. Նազարյան): Բացի այդ, Վլադիմիր Նազարյանի գլխավորությամբ, գործում է օրենսդրությանն աջակցող մի ՍՊԸ, որը զբաղվում է օրենքների մշակմամբ (ասում են՝ այստեղ մեծ գումարներ են աշխատում): Ընդհանրապես գրագետ, օրենք գրելու ունակ իրավաբանների թիվը մեզանում շատ սահմանափակ է: Թեեւ հիմնականում օրենքները ոչ թե գրվում են, այլ՝ պարզապես թարգմանվում: Միայն 1996-ին նախարարություն է մուտք գործել 335 օրինագիծ, գրանցվել են 396 գերատեսչական նորմատիվ ակտեր: Սրանց մեջ, բնականաբար, շատ հակասություններ ու թերություններ են լինում, որոնք հետագայում շտկելու անհրաժեշտություն է առաջանում: Սակայն ամենահետաքրքրականն այն է, որ նման թերություններ կան նաեւ երկրի հիմնական օրենքի՝ Սահմանադրության մեջ, որից պիտի բխեն մնացած բոլոր օրենքները: Օրենսդրական դաշտը լիարժեք չի կարող լինել, քանի դեռ չկան քրեական, քաղաքացիական, աշխատանքային նոր օրենսգրքերը, որոնք կներառեն այս յոթ տարիներին ընդունված բոլոր օրենսդրական փոփոխությունները եւ կարտացոլեն մեր կյանքում առկա իրողությունները: Մինչեւ 1997-ի վերջը նախատեսվում է ընդունել քրեական օրենսգրքի որոշ մասերը, «Դատարանակազմության մասին», «Դատախազության մասին», «Փաստաբանական ծառայությունների մասին» օրենքները: Ոչ մի դատա-իրավական բարեփոխում իրականացնել չի հաջողվի, քանի դեռ ընդունված չեն այս եւ մի շարք այլ առաջնահերթ օրենքներ, իսկ ժամկետը սեղմ է՝ մինչեւ 1998-ի վերջը:

Նախարարությունը դժվարություններ ունի գերատեսչական նորմատիվ ակտերի գրանցման ոլորտում: 1995 թ. սկսած, կառավարության որոշմամբ, բոլոր նորմատիվ ակտերը գրանցվում են արդարադատության նախարարությունում: Դրանք, որպես կանոն, գալիս են վատ մշակված, իրավաբանորեն սխալ ձեւակերպված, օրենքին հակասող: Ուստի վերադարձվում են գերատեսչություններին, որոնք երբեմն անտեսում են նախարարության կարծիքը, երբեմն պարզ հնարքներով շրջանցում են (փոխում են ձեւակերպումները), երբեմն էլ փորձում են ճնշում գործադրելով՝ հասնել գրանցման: Օրենսդրության վարչությունը, որ աշխատողների ամենաբարձր պատրաստվածությունն է ենթադրում, նախարարության «ամենախեղճ» հատվածն է: Բացի բյուջեից ստացվող չոր աշխատավարձից, այստեղ գրեթե ոչինչ չկա: Այսինքն՝ երկրի օրինաստեղծ կարեւորագույն ոլորտը ձեւավորողները չնչին աշխատավարձ են ստանում: Ընդհանրապես աշխատակազմի մեծ մասն ապրում է առավել թռիչքի հույսերով (հիմնականում՝ դատական համակարգ անցում կատարելու):

Նախարարության տնտեսական եւ միջազգային հարաբերությունների վարչությունը կարծիք է տալիս միջազգային պայմանագրերի վերաբերյալ: Դրանց վավերացումն ԱԺ-ի կողմից կատարվում է միայն արդարադատության նախարարու-րության հավանության դեպքում: Սա նախարարության ամենախոցելի տեղերից է. վարկային պայմանագրերի կնքումից առաջ դրանց հավանություն տալով, փաստորեն, արդարադատության նախարարությունն իր վրա է վերցնում սերունդների առաջ պատասխանատվության մի մասը (նախարարության խղճին է ծանրացած նաեւ մեկ այլ փաստ՝ ՀՅ Դաշնակցության կասեցման «օրինականացումը»):

Դատական մարմիններ

Արդարադատություն իրականացնող մարմինը դատարաններն են, որոնց միայն կազմակերպական ղեկավարումն է իրականացնում նախարարությունը: Դատական մարմինների վարչությունն աջակցում է դատարանների աշխատանքի կազմակերպմանը, ֆինանսավորմանը, հետեւում քաղաքացիական գործերով վճիռների ու որոշումների, գույքային բռնագանձումների կատարմանը: Դատական կատարածուները նշանակվում են նախարարության կողմից, իսկ դատավորները՝ հանրապետության նախագահի: Մինչ այդ, արդարադատության նախարարի առաջարկով, Արդարադատության խորհուրդը (նախագահը երկրի նախագահն է, տեղակալները՝ արդարադատության նախարարը եւ գլխավոր դատախազը) կազմում է պաշտոնական պիտանիության եւ ծառայական առաջխաղացման ցուցակը: Այս ցուցակում ընդգրկվելու համար որոշակի նվազագույն պահանջներին բավարարող անձինք այսօր պիտի ուսուցում անցնեն (կազմակերպվում է Երեւանի պետական եւ ամերիկյան համալսարաններում), ապա պիտի թեստավորվեն: Նախորդ (անցումային) շրջանում նշանակված դատավորներից տարբեր մակարդակներում մեծ դժգոհություններ կան: Գործող 96 դատավորներից 12-ի մասին այս տարվա ընթացքում արդարադատության նախարարը պատասխանատվության ներկայացնելու հարց է բարձրացրել: Մեկի լիազորությունները վաղաժամկետ դադարեցվել են, ուրիշ՝ կարգապահական տույժերի են ենթարկվել: Դատական համակարգի եւս երկու աշխատողներ հեռացվել են: Բայց այս ոլորտում վիճակը մխիթարական չէ: Հաճախ նույնիսկ նախարարությունը չի կարողանում վերահսկել դատարանների գործունեությունը: Անկախ հռչակված դատական համակարգը մի կողմից անպաշտպան է դառնում եւ առանց վախի ու ամոթի ակնհայտ չարաշահումների գնում, մյուս կողմից, առանց այն էլ ծաղկող ապօրինությունների այս շրջանում, ուժ եւ իշխանություն ունեցողները անարգել միջամտում են դատական մարմինների գործունեությանը՝ պարտադրում անօրինական վճիռներ: 1999-ից գործողության մեջ մտնող դատական համակարգը ենթադրում է դատավորի առավել անկախ գործունեություն՝ ցմահ նշանակում (մինչեւ 65 տարեկան), բարձր աշխատավարձ եւ այլն: Բայց այս պարագայում մեծանում է նշանակումների եւ նշանակում անողների պատասխանատվությունը՝ գործած սխալի հետեւանքների մեծացմանը համընթաց: Նախորդ շրջանում, նախարարության աշխատողների իսկ խոստովանությամբ, շատ նշանակումներ կատարվել են տրամաբանությունից դուրս: Մենք պարզեցինք, որ անմահոր մեխանիզմ է գործել. կազմվել է 196 հոգանոց ցուցակ, որտեղ ընտրվող 96-ի արժանիքները մյուս 100-ի համեմատ այնքան ակնառու են եղել, որ, փաստորեն, ոչ թե նախագահն է ընտրություն կատարել, այլ՝ ցուցակը կազմողները:

Այսօր դատարանները ե՛ւ կազմակերպական, ե՛ւ շենքային, ե՛ւ բովանդակության առումով խայտառակ վիճակում են: Դրանք զբաղեցնում են ամենավատ եւ ամենաանխնամ շենքերը, չունեն բավարար գույք, տեխնիկա, բազմաթիվ խճճված հարաբերությունների մեջ են Գերագույն դատարանի, ՆԳ համակարգի եւ դատախազության հետ: Դատական կատարածուները (որ 4000 դրամ են ստանում) իրենց պարտականությունները կատարելու տարրական պայմաններով ապահովված չեն: Դրանից էլ ոչ միայն մշտական միջադեպերը (ծեծի, շանտաժի), այլեւ՝ հանցագործների հետ գործարքի մեջ մտնելու հակվածությունը: Այստեղից էլ դատա-իրավական բարեփոխումների իրականացման համար խիստ անհրաժեշտ մի մարմնի՝ դատարանների վճիռների եւ դատավճիռների կատարումն ապահովող մարմնի ձեւավորումը: Դրա մեջ կմտնեն դատական կատարածուները եւ դատական ոստիկանությունը:

Միջազգային կազմակերպությունների (մասնավորապես՝ Եվրախորհրդի պահանջով) արդարադատության նախարարությանը պիտի հանձնվեն նաեւ քրեական պատիժներ կիրառող մարմինները (գաղութներ, քննչական մեկուսարաններ): Արդարադատության նախարարությունը չի շտապում սրանց ընդունել իր գիրկը, քանի համակարգը դրանից խիստ կուժեղանա: Այստեղ մտավախություն ունեն. եթե նույնությամբ պիտի պահենք կալանավայրերը, ապա տեղափոխությունն ի՞նչ իմաստ ունի: Միջազգային չափանիշներով մեկ կալանավորի օրապահիկը 10 դոլար է (Հայաստանում 6 հազար կալանավոր ունենք): Այդ մակարդակն ապահովելու դեպքում կարելի է ու արժե ազգովին բանտ նստել:

ԶԱԳՍ-եր եւ նոտարական գրասենյակներ

Քաղաքացիական կացության ակտերի գրանցման 55 բաժինները եւ 51 նոտարական գրասենյակները եւս ենթարկվում են արդարադատության նախարարությանը: ԶԱԳՍ բաժինները մինչեւ 1996 թ. սեպտեմբերը ենթարկվում էին գործադիր կոմիտեներին, ապա մեծ պայքարի գնով հանձնվեցին արդարադատությանը: Այստեղ 1997-ի առաջին կիսամյակում գրանցվել է 22300 ծնունդ (1996-ի համեմատ՝ 2400-ով պակաս), 13160 մահ (1146-ով պակաս), 6500 ամուսնություն (648-ով պակաս): Իր հերթին՝ 1996-ին՝ 1994-ի համեմատ ծնունդները նվազել են 3000-ով, մահերն աճել՝ 284-ով: Միայն 1997-ի առաջին կիսամյակում արձանագրվել է Հայաստանի քաղաքացիների օտարերկրացիների հետ ամուսնության 107 դեպք (1996-ին 48-ն էր): Մեծ թիվ են կազմում Իրանի, ԱՄՆ-ի, Գերմանիայի քաղաքացիների հետ ամուսնության դեպքերը: Նոտարական գործարքների ընդհանուր թիվը գնալով նվազում է. 1996-ին 299000 գործարք է կնքվել, որի դիմաց գանձվել է 1 մլրդ 350 մլն դրամ պետական տուրք: Մեկ տարի է, ինչ պետական տուրքերը բարձրացվել են՝ ժողովրդի մոտ դժգոհությունների տեղիք տալով: ԶԱԳՍ-երում 1997-ի առաջին կիսամյակում գանձվել է 30 մլն դրամ տուրք, դատարաններում՝ 35 մլն: Այս բոլորը, ըստ կարգի, մտել է պետական բյուջե, իսկ գրասենյակներում եւ բաժիններում աշխատողները ստացել են բյուջետային ծառայողի աշխատավարձ (ավագ նոտարը եւ բաժնի պետը՝ 15 հազար դրամ): Բնականաբար, քաղաքացու հետ գործ ունեցող եւ մեծ մուտքեր ապահովող այս ծառայությունները մեղվափեթակի նման պիտի գոնե մասը լիզեն: Իհարկե, երբեմն «լիզելով» չեն բավարարվում: Ասենք, գնացուցակները չեն փակցվում եւ հաճախ գանձվում է պետական տուրքը գերազանցող գումար: Կամ վկայականներ են վաճառվում (ապա խոստացվում), կեղծ տեղեկանքներ են տալիս, դիմումների հավաքման մասնաճյուղերում տեղ են բռնում (այժմ, ասում են, մասնաճյուղերը կնքվում են, եւ դա բավականին դժվարացել է):

Մի քանի տարի առաջ ԶԱԳՍ-երի վարչության պետը եւ մի քանի աշխատակիցներ ազգանունների փոխման աղմկոտ գործով դատապարտվեցին երկարաժամկետ ազատազրկման: Այժմ վարչության պետի պաշտոնը զբաղեցնում է ՆԳ քրեական վարչության նախկին պետ [illegible]:

Գրանցում եւ փորձաքննություն

Երկու վարչություն՝ լրատվության միջոցների գրանցման եւ հասարակական ու հասարակական կազմակերպությունների գրանցման վարչությունները նախատեսվում է միավորել: Այսօր 1300 հասարակական կազմակերպություն կա գրանցված, 700 լրատվամիջոց, 61 կուսակցություն: Վերջին մեկուկես տարում լրատվամիջոցների թիվը կրկնապատկվել է: Այս ոլորտում լուրջ հակասություն է ծագել, քանի որ «Մամուլի եւ զանգվածային լրատվության միջոցների մասին» (1991-ի հոկտեմբեր) եւ «Հասարակական-քաղաքական կազմակերպությունների մասին» (1991-ի փետրվար) օրենքները հնացել են եւ այսօրվա պահանջներին չեն համապատասխանում:

Նախարարության ենթակայությամբ է գործում նաեւ Փորձագիտական կենտրոնը, որը նպատակահարմար կլիներ առանձնացնել: Նման օղակներ կան նաեւ պաշտպանության, ԱԱ եւ ՆԳ, պետեկամուտների նախարարությունների մասնային վարչության կազմում: Այդ բոլորը կարելի է միավորել եւ որեւէ կախվածությունից ձերբազատել: Այստեղ եւս աշխատավարձը շատ ցածր է՝ ավագ փորձագետը 4300 դրամ է ստանում: Իսկ այնտեղ, որտեղ մարդը գործեր է ստանում, գործում են այլ օրենքներ...

Նախարարություն

Արդարադատության նախարարությունում կա 100 աշխատող: Ոչ միայն քարտուղարուհիները, այլեւ համակարգում աշխատողների մեծ մասը (դատական կատարածուներ, բաժինների, գրասենյակների աշխատողներ) բարձրագույն իրավաբանական կրթություն ունեն: Սակայն իրավական կուլտուրա կրողների, օրենքների վրա աշխատելու ունակ որակյալ կադրերի քանակը խիստ սահմանափակ է: Ասենք, օրենսդրության վարչության պետ Գեւորգ Մալխասյանը հանրագիտարանի դեր է խաղում, եւ համակարգում վստահում են նրա իմացությանը: Բայց նման իմացությամբ նախարարությունում քչերը կարող են հպարտանալ: Հազարավոր օրենքների, որոշումների, ակտերի, մեծաթիվ փոփոխությունների, վիճակագրության հավաքման-պահման հետ գործ ունեցող նախարարությունը աշխատում է առանց* համակարգիչների: Այն, ինչ կարելի էր անել վայրկյանների ընթացքում, այստեղ օրեր են պահանջվում: Փաստորեն քարտարանի, համակարգչային բանկի դերը խաղում է մարդկանց հիշողությունը, ինչը չափազանց կասկածելի շտեմարան է: Պետական վերաբերմունքի եւ նախարարության դերի, ապա նաեւ կատարված աշխատանքի որակի մասին խիստ խոսուն ապացույց է այս փաստը: Խոսուն է նաեւ, որ բազում նախարարությունների կանոնադրություններ հաստատած արդարադատության նախարարությունը գործում է 1974 թ. կանոնադրությամբ: Դա բացատրվում է օրենսդրական դաշտի բացակայությամբ եւ ժամանակավոր բան չստեղծելու ցանկությամբ: Գուցե նաեւ այս պատճառով (նաեւ չափից ավելի քննադատության) «Նժար» պաշտոնաթերթի տպագրությունը դադարեցվեց:

1996-ի փետրվարից արդարադատության նախարարը Մարատ Ալեքսանյանն է (մինչ այդ Աբովյան քաղաքի դատախազի տեղակալն էր եւ ԱԺ պետա-իրավական հանձնաժողովի անդամ): Նախարարության աշխատակազմի մի մասը հիանում է համակրելի նախարարով, հպարտանում, որ վերջինս ոչնչով արատավորված չէ, համեստ է եւ փոքրաթիվ մաքուր աշխատող նախարարների թվին է պատկանում (միակ նախարարն է, որ Աբովյանում է ապրում): Մյուս մասը չի սիրում նախարարին իր «հնարավորությունները» սահմանափակելու փորձերի համար: Ասենք, քաղաքացիների մուտքը նախարարության շենք սահմանափակված է՝ տալ-առնելու հնարավորությունը նվազեցնելու նպատակով: Չնայած աշխատասիրությանն ու իրավական բավականին լավ իմացությանը, նախարարի մասին ասում են նաեւ, որ ուժեղ չէ եւ բավականին զգույշ է: Ասենք, աշխատակազմում ոմանք կարծում են, որ դատա-իրավական բարեփոխումների ողջ գործընթացը ի պաշտոնե պիտի ղեկավարեր իրենց նախարարը, այլ ոչ թե Սահմանադրական դատարանի կամ պետա-իրավական հանձնաժողովի նախագահը: Իսկ համակարգը շատ ավելի ուժեղ կլիներ, եթե նախարարը չխուսափեր ավելորդ բեռ վերցնելուց: Նախորդ նախարարի՝ Վահե Ստեփանյանի մասին խոսելիս, դրական որակների կողքին, նշում են պասիվությունը, որից օգտվելով էլ նրա առաջին տեղակալը (Գ. Ջհանգիրյան) առաջին ջութակի դեր էր խաղում: Ներկա նախարարի հետ երկարատեւ լարված հարաբերություններից հետո, վերջինիս առաջ քաշելով՝ նշանակեցին զինվորական դատախազ: Արդեն երեք ամիս առաջին տեղակալի պաշտոնը թափուր է: Մյուս տեղակալը՝ Տիգրան Պետրոսյանը, հին աշխատող է (1991 թվից), հավասարակշռված մարդու համբավ ունի:

Ինչ վերաբերում է համակարգում պտտվող մեծ գումարներին եւ գործարքներին: Որքան էլ նպատակասլաց լինեն ղեկավարության ջանքերը՝ չարաշահումները հասցնել նվազագույնի, դրանք պահպանվելու լուրջ հիմքեր ունեն: Եւ «բնական է», որ նման համակարգի կառավարման մարմինը եւս հնարավորություն ունի մասնակցելու դրան [illegible] «հարկերի», ստուգումների, դատարաններին «կցվելու» այլեւայլ եղանակներով): Մանավանդ որ համակարգում դեռեւս արմատական կառուցվածքային եւ փոխհարաբերությունների փոփոխություններ չեն կատարվել: Սակայն, ինչպես ասում է նախարարը, ամենացավալին չարաշահումների այն տեսակն է, երբ մարդու իրավունքը վաճառում են իրեն. այն, ինչ օրենքով եւ անվճար է հասնում (դատարանի վճռից մինչեւ նոտարական գործարք): Եւ դրա առաջն առնել միայն բարի ցանկություններով ու ազնիվ օրինակով հնարավոր չէ:

Հ.Գ. Թերեւս մասնագիտական ու անձնական զգուշավորությունն էր պատճառը, որ նախարարությունում բոլոր զրուցակիցներս խոսում էին օրենքներից մեջբերումներ անելով եւ կես կատակ զգուշացնում զգույշ լինել հոդված գրելիս: [illegible]

ԱՐՄԵՆ ՕՀԱՆՅԱՆ
«Երեւան» տեղեկատվական կենտրոն

ԳԵՐՄԱՆԻԱ

Հելմուտ Քոլի վերջի՞ն հնարավորությունը

Տարաձայնությունների մեջ խրված իր միացյալ կառավարությունով, նախագահական ընտրություններից մոտ մեկ տարի առաջ, Գերմանիայի ամենաերկար ղեկավարած ռեկորդակիր կանցլերը լուրջ մարտահրավերների առաջ է կանգնած։ Կարողանալո՞ւ է արդյոք դիմագրավել եւ, ինչպես միշտ, հաղթական դուրս գալ։ Անգլիական «Էկոնոմիստ» հանդեսը փորձում է վերլուծել կացությունը։

Ներկայումս եւ Հելմուտ Քոլի եւ Գերմանիայի վիճակը այնքան էլ նախանձելի չէ։ Կանցլերի այնքան սիրած անսասան արձակուրդներն Ավստրիայի լեռներում ընդհատվեցին անմխիթար ներքաղաքական իրադրության եւ երկրին խիստ անհրաժեշտ հարկային բարեփոխումներն անցկացնելու անհաջող փորձերի հետեւանքով։ Գերմանական չափանիշներով տնտեսությունը պարզապես անկումային վիճակում է։ Ավելի շատ մարդիկ են գործազուրկ, քան երբեւէ։ Հակառակ Քոլի աղերսներին եւ ճգնումներին, գերմանացիների մեծամասնությունն այնքան էլ ոգեւորված չէ կայուն մարկը փոխելու նոր եվրոյով։ Նույնիսկ արտաքին քաղաքականությունն է այժմ թողնված պատահականությունների քմահաճույքին։ Ֆրանս-գերմանական համագործակցությունն ու Ամերիկայի հետ բարեկամությունը բավական սառը վիճակում են։

Իսկ ամենասարսափելին է, որ Քոլի վերադարձին իր քաղաքական ընկերներն իրար դեմ էին լարված կարծես վստահ լինելով, որ վերջը եկած է եւ Գերմանիայի տնտեսական վերազարթոնքն անիրականանալի երազանք է։

Մի՞թե դրսեւորեն իրոք այդքան մռայլ է։ [illegible] բյունը։ Քոլի վաղեմի ընկերներից ոմանք խուսափում են այդ փոփոխություններից, իսկ նոր ընկերներից ոմանք այն կարծիքի են, որ Քոլը պետք է հեռանա պաշտոնից։

Ստեղծված ճգնաժամը խորանում է մասամբ քրիստոնեա-դեմոկրատների կոալիցիոն երկու գործընկերների՝ ազատ դեմոկրատների (որոնք վստահ չեն, թե կկարողանան հավաքել անհրաժեշտ հինգ տոկոսը, եթե խոստացված հարկային կրճատումները չիրականանան) եւ որն Վայգելի անհաջող Սոցիալ-քրիստոնեական միության շարքերում առաջացած մրցակցության, ինչպես նաեւ նախընտրական հուզումների հետեւանքով։ Քոլը կտրականապես մերժել է վաղաժամ կառավարական փոփոխությունների Վայգելի առաջարկը։ Արդյունքում այն անտանելի կացությունն է, երբ ղեկավարը մի կերպ իր ճանապարհն է հարթում առանց, սակայն, կարողանալու իր իշխանությունը բանեցնել երկրի կամ միացյալ կառավարության վրա։

Մյուս կողմից նույնպես ասացողների հերթերը երկարում են իսկ բարեփոխումների կարոտ տնտեսությունը իր վերջին «ճիչերն է արձակում»։ Քոլը գուցե կփորձի մի բան ձեռնարկել առաջարկված հարկային ծրագրի ասպարեզում, սակայն արմատական ոչինչ չի կարող իրագործել սոցիալ-դեմոկրատների ուժեղ ընդդիմության պայմաններում։

Թոշակավորման, առողջապահության եւ աշխատանքի տեղավորման համակարգում բարեփոխումները ահավոր են։ Գերմանիան դեռեւս կառչած է մնում օրենքներին [illegible] [illegible] «ջեխել» որոշ թվեր, չնայած Քոլը հավաստիացրել է, որ նման բան տեղի չի ունենա։

Արտաքին քաղաքականությունը եւս երերուն է։ Ֆրանս-գերմանական «էլեկտրաշարժը», որն առաջ էր տանում եվրոպական ինտեգրացիոն գործընթացը, սկսել է «փչանալ»։ Քոլի կարծիքով Ֆրանսիայի նախագահ Շիրակը անվստահելի եւ անկանխատեսելի անձնավորություն է։ Նա դատապարտում է Ֆրանսիայի նախագահի ձախողված փորձերը աջակողմյան կառավարության նոր մանդատ ձեռք բերելու գործում եւ ողբալի է համարում Ֆրանսիայի հակաամերիկյան դիրքորոշումը ՆԱՏՕ-ի ընդարձակման վերաբերյալ, նրա վերջին դաշինքի զինվորական դաշինքի կառույցին միանալու հրաժարվելու եւ վերջապես միասնականության հարցերում Գերմանիայի հետ չխորհրդակցելու համար։ Ֆրանսիայի ընտրություններում սոցիալիստ Լիոնել Ժոսպենի [illegible]

հաղթանակը էլ ավելի անց հարցն է երկու երկրների միջեւ։

Սակայն Քոլը առաջնում է նման կացությունների մեջ ընկնել է եւ միշտ էլ հաղթական է դուրս եկել։ Անցյալ ընտրություններից առաջ օրինակ, հաղթանակի նրա հնարավորությունները շատ չնչին էին։ Բայց նա հաղթեց։ Այնուամենայնիվ, եւ ինքը, եւ Գերմանիան ընդհանրապես ունեն որոշ թարմ հնարավորություններ, որոնք շատերի կողմից անտեսվում են։ Նախ, միացյալ կառավարության անհամերաշխ անդամները շատ լավ գիտեն, որ իրենք նույնքան կարիք ունեն Քոլի, ինչքան վերջինս իրենց։ Ընդդիմությունը դեռեւս չունի այնպիսի վստահելի մի ղեկավար, որ կարողանար (ինչպես Անգլիայում Թոնի Բլերը) փոխարինել նրան։ Բացի այդ, չնայած տնտեսական բարեփոխումներն անխուսափելի են եւ չորս միլիոնի հասնող նույնքան ասացողների հերթը խիստ անհանգստացնող է, այնուամենայնիվ տնտեսությունը լրիվ մեռած չէ։ Նա շատ լավ կարող է 2.8 տոկոսի աճ արձանագրել հաջորդ տարի։ Անցած չորս տարիների ընթացքում մեկ տոկոսով եւս էր մնում Բրիտանիայի եւ Ամերիկայի տնտեսություններից, բայց անցած սառը տարիների ընթացքում աճել է այնքան, ինչքան որեւէ այլ արեւմտյան երկրի տնտեսությունը։ [illegible] 450 միլիարդ մարկ կամ 95 մի[illegible] [illegible] 3 տոկոսի [illegible]։

Ինչ վերաբերում է ֆրանս-գերմանական տարաձայնություններին, անցյալում էլ նման դեպքեր եղել են, բայց ժամանակին հարթվել։ Եվ շաքարաւորը միշտ առաջ է ընթացել։ Ինչ էլ որ լինի առաջիկա ընտրությունների արդյունքը, Քոլն արդեն իսկ պատմության մեջ է մտել։ Որպես իր երկիրը վերամիավորող։ Որպես կանցլեր նա արդեն իսկ գերազանցել է Ադենաուերի 14 տարվա ռեկորդը, եւ դեռ մի տարի ժամանակ ունի ապացուցելու, որ դեռեւս կարող է իշխել քաղաքական պատերազմում, իրականացնել խոստացված տնտեսական բարեփոխումները, ինչու չէ, նաեւ հրաշքներ գործել ամենադժվարին իսկ ժամանակներում։ Եթե իրոք նա ի վիճակի լինի կատարել այս բոլորը, ապա իր դերն ու տեղը էլ ավելի ամուր եւ կայուն է լինելու պատմության մեջ։

Մոլդովայի ղեկավարությունը հույս ունի, որ Մոսկվան ի զորու է ազդել Տիրասպոլի վրա

ՔԻՇՆԵՎ, 23 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ, ԱՐՄԵՆՊՐԵՍ։ Ռուսաստանի փոխվարչապետ Վալերի Սերովի գլխավորած ՌԴ կառավարության պատվիրակությունը մեկնեց Տիրասպոլ, որտեղ հանդիպում կունենա Մերձդնեստրյան տարածաշրջանի ղեկավարության հետ։ Այնուհետեւ Մերձդնեստրի ղեկավարները կմասնակցեն Քիշնեւում նախատեսվող եռակողմ բանակցություններին։ ԻՏԱՌ-ՏԱՍՍ-ի հաղորդման համաձայն, Վալերի Սերովի ժամանելուց առաջ Քիշնեւի եւ Տիրասպոլի փոխհարաբերությունները սրվեցին այն պատճառով, որ Մերձդնեստրյան ղեկավարությունը Մոսկվայում ստորագրված հուշագրի սկզբունքներին հակառակ, տակավին պնդում են իր[…]ակ, տակավին պնդում են իրենց Մերձդնեստրյան Հանրապետության պետականությունը ճանաչելու եւ խուլցընդոտում ռուս-մոլդովական համաձայնագրով նախատեսված նախկին 14-րդ բանակի զենքի ու զինամթերքի դուրսբերումը տարածաշրջանից։ Մոլդովայի ղեկավարությունը հույս ունի, որ Մոսկվան ի զորու է ազդել Տիրասպոլի վրա։ Երկուշաբթի օրը Մոլդովայի նախագահ Պյոտր Լուչինսկին հայտարարել է, որ մտադիր է Ռուսաստանի, Ուկրաինայի եւ ԵԱՀԿ ներկայացուցիչ միջնորդների մասնակցությամբ Քիշնեւի եւ Տիրասպոլի միջեւ լիազորությունների բաժանման նախագիծը ԱՊՀ պետությունների ղեկավարների քննարկմանը դնել հոկտեմբերին Քիշնեւում կայանալիք գագաթաժողովում։

ՀԱՄԱՌՈՏ

Ռուսաստանը՝ Եգիպտոսի հետ կապերը խթանելու օգտին

ՄՈՍԿՎԱ, 23 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ, ԱՐՄԵՆՊՐԵՍ։ Ռուսաստանի կառավարությունը հանդես է գալիս Եգիպտոսի հետ առավել եռանդուն տնտեսական ու, նախ եւ առաջ, առեւտրատնտեսական կապեր հաստատելու եւ երկու երկրների միջեւ ապրանքաշրջանառությունը մեծացնելու օգտին։ Ըստ ԻՏԱՌ-ՏԱՍՍ-ի, այդ մասին հայտարարել է Ռուսաստանի կառավարության առաջին փոխվարչապետ Բորիս Նեմցովը՝ Եգիպտոսի նախագահ Հոսնի Մուբարաքի հետ հանդիպելուց հետո։ Նա հաղորդել է, որ եգիպտական պետության ղեկավարի հետ տեղի ունեցած զրույցի հիմնական նյութը տնտեսությունն էր։ Բորիս Նեմցովը Եգիպտոսի նախագահի հետ քննարկել է մի շարք խոշոր պայմանագրեր, այդ թվում՝ Եգիպտոսի համար «Տու-204» ռուսական ինքնաթիռներ կառուցելու պայմանագիրը, ինչպես նաեւ էներգետիկայի բնագավառի պայմանագրեր։

Թուրքիայի նախագահը երկօրյա այցով՝ Խորվաթիայում

ԶԱԳՐԵԲ, 23 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ, ՆՈՅՅԱՆ ՏԱՊԱՆ։ Թուրքիայի նախագահ Սուլեյման Դեմիրելը սեպտեմբերի 22-ի երեկոյան երկօրյա պաշտոնական այցով Խորվաթիա է ժամանել՝ բանակցելու նախագահ Ֆրանյո Թուջմանի հետ։ Խորվաթիայի HINA գործակալությունը հայտնել է, թե քննարկվելու են երկուստեք հետաքրքրություն ներկայացնող հարցեր, այդ թվում՝ իրավիճակը Բոսնիա-Հերցեգովինայում։ Նշվում է, որ վերջին ժամանակներս Թուրքիան փորձում է միջնորդ լինել մահմեդականների ու խորվաթների միջեւ։

Արաբական երկրները չեն կիրառի ՄԱԿ-ի պատժամիջոցները Լիբիայի դեմ

22 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ, VOA։ Կահիրեում տեղի են ունենում արաբական երկրների լիգայի նիստերը, արաբական երկրների արտգործնախարարները խիստ արտահայտություններով պարսավեցին Իսրայելին նախկինում արաբներին պատկանող հողերի վրա հրեական բնակավայրեր կառուցելու համար։ Արաբական երկրների լիգան իր անդամ բոլոր 22 երկրներին կոչ արեց չկիրառել ՄԱԿ-ի ԱԽ-ի կողմից Լիբիայի վրա դրված պատժամիջոցները։ Պատժամիջոցները կիրառվել էին, երբ Լիբիան հրաժարվել էր միջազգային հանրությանը հանձնել իր 2 քաղաքացիներին, որոնք մեղադրվում են 88 թվականին Շոտլանդիայի տարածքի վրա ամերիկյան մարդատար օդանավ պայթեցնելուն առնչվելու համար։ Արաբական պետությունների արտգործնախարարները Կահիրեում հայտարարեցին, որ իրենց երկրների օդանավակայանները պետք է ընդունեն հիվանդներ, ուխտավորներ, բանվորներ եւ պաշտոնական պատվիրակություններ տեղափոխող լիբիական օդանավերին։

Արաբական լիգայի հակաիսրայելյան որոշումը Իրանի սրտով է

ԹԵՀՐԱՆ, 23 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ, ՆՈՅՅԱՆ ՏԱՊԱՆ։ Իրանը գովել է Կահիրեում ընթացող Արաբական լիգայի [illegible] հակաիսրայելյան դիրքորոշումը։ Ըստ IRNA գործակալության, Իրանի արտգործնախարարության խոսնակ Մահմուդ Մոհամմադին հայտարարել է. «Մենք բավարարված ենք սիոնիստական վարչակարգի նկատմամբ Արաբական լիգայի ընդունած դիրքորոշմամբ եւ իսլամական համերաշխությամբ»։ Արաբական 22 երկրների արտգործնախարարները [illegible] են սառեցնել իրենց հարաբերությունները Իսրայելի հետ, որին նրանք մեղադրել են Միջին Արեւելքի խաղաղության գործընթացի փլուզման մեջ։

ԱՄԵՐԻԿՅԱՆ ՄԱՄՈՒԼ

«Ադրբեջանում առանց Ալիեւի կյանքը կանգ կառնի»

22 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ, «ԱԶԱՏՈՒԹՅՈՒՆ»։ Հեյդար Ալիեւն ամեն ինչ վերահսկում է երկրում, այդ թվում նաեւ բացասական բոլոր երեւույթները։ Ադրբեջանի նախագահը երբեք չի տառապել համեստությամբ եւ նրա լուսանկարները փակցված են ամենուր։ Ամենուրեք գրված են նրա հետեւյալ խոսքերը. «Ես զոհաբերել եմ կյանքս այս երկրին»։ Հեռուստատեսությամբ կրկին ու կրկին ցուցադրվում են երկար տեսաժապավեններ՝ գրեթե 2 ամիս առաջ ԱՄՆ կատարած ուղեւորության մասին։ Հեյդար Ալիեւը չի հանդուրժում քաղաքական հակառակորդներին եւ արմատախիլ է անում ցանկացած այլախոհություն։ Նրա օրոք ոչ մի քաղաքական գործիչ չի կարող աճել։ Նա արդեն 74 տարեկան է եւ այս տարիքում ակտիվ գործելու համար մեծ ջանքեր են պահանջվում։ Արտասահմանցի մի դիվանագետ այս առթիվ նույնիսկ նշել է, թե Ադրբեջանում ամեն բան այն աստիճանի է կապված Ալիեւի հետ, որ եթե նա հանկարծամահ լինի, այս երկիրը կրկին եւ անմիջապես քաոսի կմատնվի։ «Երբ նա Ադրբեջանից դուրս է, ամեն բան կանգ է առնում։ Մարդիկ նույնիսկ զուգարանի ջրի հոսքն առանց իր թույլտվության չեն վերացնում», ասում է այդ դիվանագետը։ Ալիեւի շնորհիվ Ադրբեջանն այսօր արտասահմանյան ներդրումներ ստացող նախկին կոմունիստական երկրներից վեցերորդն է, զիջելով միայն Լեհաստանին, Հունգարիային, Ռուսաստանին, Չեխիային եւ Ռումինիային։ ՄԱԿ-ի Առեւտրի եւ զարգացման գործակալության տվյալների համաձայն, ուղղակի արտասահմանյան ներդրումներն Ադրբեջանում 1996 թվականին կազմել են 600 մլն դոլար։ 95-ին այս ցուցանիշը 275 մլն էր, իսկ 94-ին՝ ընդամենը 22 մլն դոլար։ Համեմատության համար նշենք, որ 1996 թվականին Հայաստանը ստացել է 34 մլն դոլար, իսկ 1995-ին՝ 12։ Հասկանալի է, որ ներդրումների նման կարգը Ադրբեջանում պայմանավորված է նավթով։ Սակայն հասկանալի է նաեւ, որ ոչ մի ընկերություն ներդրում չէր անի, եթե չունենար երաշխիքներ։ Ո՞վ է ստեղծում այդ երաշխիքների համակարգը։ Չէ՞ որ նավթը նախկինում էլ կար։ «Վաշինգտոն փոստ» թերթն այսօր հետաքրքիր մի վերլուծական է ներկայացրել այս խնդրի վերաբերյալ։ Խոսելով Կասպյան նավթի շահագործման եւ նավթուղիների համակարգի մասին, թերթը գրում է, որ նախագահ Քլինթոնի վարչակազմի եւ ամերիկյան նավթային ընկերությունների համատեղ ջանքերով այսօր փորձ է արվում վերջ դնել այդ տարածաշրջանում մեկ դար տեւող Ռուսաստանի իշխանությանը։ ԱՄՆ-ը մի կողմից ամեն կերպ աջակցում է Ռուսաստանին՝ խրախուսելով այդ երկրի անդամակցությանը միջազգային ամենատարբեր կառույցներին, մյուս կողմից փորձում է, եւ հաջողությամբ, թուլացնել Մոսկվայի ազդեցությունը նախկին խորհրդային հանրապետությունների վրա եվ, ըստ էության, տնտեսական ներդրումների ապահովության երաշխիքներ է ստեղծում։ Այս առումով, Կովկասում եւ Միջին Ասիայում, այսինքն, նավթի ու գազի պաշարներով հարուստ գոտիներում, խաղը ընթանում է միաժամանակ շախմատի եւ պոկերի կանոններով։ Խաղը նոր է սկսվել։ Թե ով կհաղթի, դժվար է այժմ ասել, սակայն այս խաղում հաղթողը ձեռք կբերի ամեն ինչ։

ԱԶԳ

Մշակույթ

«Հույս ունեմ, որ հայրենիք իմ այս 17-րդ այցելությունը վերջինը չէ»

Սույն հրապարակումով «Ազգ» օրաթերթը ընթերցողին է ներկայացնում սփյուռքի երախտարժան մտավորականներից մեկին՝ կուսակրոն քահանա, թարգմանիչ, լուսավորչական գործիչ եւ մանկավարժ հայր Սահակ վարդապետ Քեչիչյանին:

Ծնվել է Կիլիկիայի Մարաշ քաղաքում, 1917-ի դեկտեմբերի 15-ին: 1922-ին Քեչիչյանների բազմանդամ ընտանիքը բռնում է գաղթի ճամփան եւ բնակություն հաստատում Հալեպում, իսկ մեկ տարի անց տեղափոխվում է Դամասկոս: Նախնական կրթությունը պատանի Սահակը ստանում է Հիսուսյան հայրերի ֆրանսահայ վարժարանում, 1931-ին ավարտում է նախակրթարանը եւ մեկնում Բեյրութ: 1936-ի սեպտեմբերի 19-ին նա մտնում է Ֆրանսիայի հիսուսյան միաբանության մեջ, ուր 14 տարի սովորելով ստանում է բազմակողմանի գիտելիքներ կրոնից, գրականությունից, փիլիսոփայությունից, աստվածաբանությունից, մանկավարժությունից: Հրաշալի տիրապետում է ֆրանսերեն եւ լատիներեն լեզուներին: Իսկ փիլիսոփայությունից եւ աստվածաբանությունից ձեռք բերած բացառիկ գիտելիքների համար արժանացել է տիտղոսների: Սահակ վարդապետ Քեչիչյանն ունի հատուկ վկայագիր այն մասին, որ հիանալի տիրապետում է հայերենին: Վկայագիրը տրվել է Ստրասբուրգի համալսարանի կողմից, ուր հայր Սահակն աշակերտել է հայագետ եւ արեւելյան լեզուների մասնագետ, պրոֆեսոր Ժոզեֆ Կարստին:

1948-ին Սահակ Քեչիչյանը ձեռնադրվել է կուսակրոն քահանա:

Հայր Սահակ վարդապետ Քեչիչյանի գրչին է պատկանում Գրիգոր Նարեկացու «Մատյան ողբերգության» կամ «Աղոթամատյանի» ֆրանսերեն լիակատար թարգմանությունը գրաբարից: Դա տպագրվել է 1961 թ. Փարիզում «Սերֆ» հրատարակչության կողմից «Քրիստոնյա աղբյուրներ» մատենաշարում 4000 տպաքանակով: Թարգմանիչը շուրջ 14 տարի աշխատել է թարգմանության վրա:

Հայր Սահակի գրչին է պատկանում նաեւ Ներսես Շնորհալու «Հիսուս որդի հոր միածին» պոեմի ֆրանսերեն թարգմանությունը: Նա ֆրանսերեն է թարգմանել Վահագն Դավթյանի «Ռեքվիեմը», Շնորհալու «Ողբ Եդեսիոյ» պոեմը, «Առավոտ լուսո», «Լույս արարիչ լույս» եւ «Աստվածասունկ խնկաբեր ծառ» երեք շարականները, Կոմիտաս կաթողիկոսի շարականը՝ նվիրված Հռիփսիմյաց կույսերին: Հայր Սահակ վարդապետ Քեչիչյանը ֆրանսերեն թարգմանել է Ֆրանսիայի հայ կաթոլիկ համայնքի օրացույցների շարականներն ու աղոթքները:

Բոլորովին վերջերս նա ավարտեց Լամբրոնացու գործերի եւ Գրիգոր Նարեկացու հոր՝ Խոսրով Անձեւացու պատարագի եւ ժամերգության մեկնությունների թարգմանությունները: Սակայն միայն թարգմանական գործունեությամբ չէ, որ զբաղվում է հայր Սահակը: Նա 37 տարի է, ինչ Բեյրութի Հիսուսյան հայրերի Ս. Գրիգոր Լուսավորիչ դպրոցի տնօրենն ու հոգեւոր հայրն է: Այս դպրոցը 1998-ի մայիսի 1-ին նշելու է իր հիմնադրման 75-ամյակը:

1915-20 թթ. շատ հայ ընտանիքներ գաղթականի ցուպը ձեռքին հեռանալով Կիլիկիայից, բնակություն հաստատեցին Հալեպում, Դամասկոսում, Բեյրութում: Մարդիկ անտուն-անօթեւան էին, երեխաները բոկոտն ու սոված: Եվ հայր Հովհաննես Մարյանն իր շուրջ հավաքելով 40 տղաների եւ աղջիկների սկիզբ դրեց այս դպրոցին: Հետագայում, երբ սովորողների թիվն ավելացավ, անհրաժեշտություն եղավ մի նոր դպրոցական շենքի: Եվ կարճ ժամանակում կառուցվեց եռահարկ մի շենք իր բոլոր հարմարություններով, մարզահրապարակներով:

Ի դեպ, դպրոցի սաները լավ սկաուտներ են, իսկ հայր Սահակ վարդապետ Քեչիչյանն էլ մշտապես մասնակցում է սկաուտական բանակումներին:

Դպրոցում ուսուցումը տարվում է երեք լեզուներով՝ հայերեն, արաբերեն եւ ֆրանսերեն:

Դպրոցի ողջ կոլեկտիվն այսօրվանից արդեն տանում է նախապատրաստական աշխատանքներ՝ հոբելյանն արժանավայել դիմավորելու համար, կազմակերպվում են դասախոսություններ 3 լեզուներով, պատրաստվում ցուցահանդեսներ, ազդագրեր եւ հայտագրեր: Տոնակատարությանը մասնակցելու հրավեր են ստանալու նաեւ նրա 1000 շրջանավարտները, որոնք աշխատելով տարբեր բնագավառներում միշտ եւ ամենուր բարձր են պահում իրենց կրթօջախի պատիվը:

Վերջին տարիներին հայր Սահակ վարդապետ Քեչիչյանը հաճախ է լինում Հայաստանում, այս անգամվա այցը թվով 17-րդն էր: Ամեն անգամ Հայաստան գալով, բերում է իր նոր թարգմանությունները, այցելում է Հայաստանի կրթական եւ մշակութային օջախները, ամենուր թողնելով իր հայրենանվեր լուսավորչական աշխատանքի բարի եւ արժեքավոր հետքը:

ՆԱԻՐՈՒՀԻ ՄԱՐՈՒԹՅԱՆ

Արմեն Զարյանի «Հայ ճարտարապետություն. քննական եւ տեսական հարցեր» աշխատությունը սփյուռքի ուշադրության կենտրոնում

Անցեալ տարուայ վերջում լոյս տեսաւ ճարտարապետ, արուեստաբան Արմէն Զարեանի «Հայ ճարտարապետութիւն» գիրքը, որը հրատարակութեան է պատրաստել Համազգայինի Հայրենի մտաւորականութեան ֆոնդը (Վան Արեան հրատարակչատուն, Երեւան): Գրքում տեղ են գտել հեղինակի կողմից վերջին երեք տասնամեակների ընթացքում հայ արուեստագիտութեանը եւ մասնաւորապէս հայ ճարտարապետութեանը նուիրուած աշխատասիրութիւնների, վերլուծական, քննադատական ուսումնասիրութիւնների վերաբերեալ ամփոփագիր հետազօտութիւնները, ինչպէս նաեւ օտար գիտնականների կողմից հայ ճարտարապետութեանը նուիրուած նշանակալից ուսումնասիրութիւնների վերաբերեալ համակարգուած նիւթերի վերլուծական ուսումնասիրութիւնը: Յատուկ գլուխ է յատկացուած հայ-իտալական համագործակցութեան սկզբնաւորման եւ համատեղ ուսումնասիրութիւնների ծաւալման գործընթացին, որի արդիւնքում Եւրոպայում եւ մասնաւորապէս Իտալիայում, բարձրորակ հրատարակութիւնների, ցուցահանդէսների, գիտաժողովների միջոցով հնարաւոր դարձաւ նորովի եւ ամբողջական ձեւով ներկայացնել բազմադարեան հայ ճարտարապետութեան նուիրուած նիւթերի, խիզախ գաղափարների, նոր մեկնաբանութիւնների, դրդումների եւ ուսումնասիրութեան միօրինակ մեկնաբանութիւններից դէպի մտաըմբռնման լայնատարած աշխարհայեացքներ ընդգրկող արժէքաւոր նիւթերի հաւաքածոյ է:

Մեր դարի 60ական թուականների վերջերում հայ ճարտարապետութեան հանդէպ ի յայտ եկած նոր հետաքրքրութիւնների ալիքը հիմնականում վերագրւում է հայ-իտալական համատեղ ուսումնասիրութիւնների ծրագրաւորմանը: Այս իմաստով հեղինակը յիշատակում է գիտնականներից ու ճարտարապետներից կազմուած երկու կարեւոր խմբերի ստեղծումը Հռոմ եւ Միլան քաղաքներում:

1968 թուականին, հայազգի բարերար Օննիկ Մանուկեանի զաւակներ՝ Արմէն եւ Յակոբիկ եղբայրների նախաձեռնութեամբ Միլանի բազմարուեստից հիմնարկի ճարտարապետական բաժանմունքին կից, իտալացի ճարտարապետ, փրոֆեսոր Ադրիանօ Ալփակօ Նովելլոյի ղեկավարութեամբ, հիմնւում է հայ ճարտարապետութեան ուսումնասիրման բաժին, որը հետագայում Մանուկեան ընտանիքի հովանաւորութեան շնորհիւ առանձնացաւ՝ կազմելով Հայ մշակոյթի ուսումնասիրման եւ վաւերագրումի կենտրոնը:

Գիտնականի արշաւների, ուսումնասիրութիւնների, գիտաժողովների, հրատարակութիւնների արդիւնքում, հայկական մշակոյթը եւ մասնաւորապէս ճարտարապետութիւնը իրեն ճիշդ գնահատականը գտաւ համաշխարհային արուեստի պատմութեան բաց մնացած տարածքում:

Հայկական արուեստի ուսումնասիրութեան գործունէութիւնը ցուցահանդէսների գիտաժողովների շնորհիւ տարածուեց նաեւ արտասահմանեան այլ երկրներ: Հեղինակը մասնաւորապէս նշում է հետեւեալ գիտնականների կարեւոր ներդրումները. է. Պաուէր՝ Վիեննա, Հ. Թիրշ՝ Մյունխեն, Հ. Հոֆֆրիխթեր եւ Ա. Հախնազարեան՝ Աախէն, Ս. Ճեռն, Վ. Է. Քլայնդաուէր, Չ. Մանկոն, Ճ. Մայեսուքա, Թ. Ֆ. Մեթիուս, Ի. Սեւչենկօ, Ռ. Թոմսոն, Օ. Գրաբար, Լ. Տէր Մանուէլեան՝ Միացեալ Նահանգներ, Ճ. Դիմիթրոկալլիս՝ Աթէնք, Թիէրրի ամուսիններ՝ Ֆրանսիա, Կ. Եռնեսկու՝ Պուքրէշ, Պ. Միյովիչ՝ Բելգրադ, Չանեւա-Դեչեւսկա՝ Սոֆիա եւ ուրիշներ:

ԴԻԱՆ
ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՈՒՍՈՒՄՆԱՍԻՐՄԱՆ ԵՒ ՎԱՒԵՐԱԳՐՄԱՆ ԿԵՆՏՐՈՆԻ
ՎԵՆԵՏԻԿ 1997 Թ

ՆՈՐ ԳԻՐՔ

Համշենահայ գրչակցի վիպերգը տպագրվել է Հայաստանում

Աշոտ Քոչքոնյան. «Պարխար սարի լանջերին»

Լավ է, որ համշենահայ մեր գրչակիցները ժամանակ առ ժամանակ հնարավորություն են ունենում իրենց ստեղծագործությունները տպագրել մեզ մոտ՝ Հայաստանում: Ահա եւ «Նաիրի» հրատարակչությունը ներկայացրել է համշենահայ բանաստեղծներից մեկի՝ Աշոտ Քոչքոնյանի «Պարխար սարի լանջերին» գիրքը:

Գրքի անոտացիայում նշվում է, որ «ժողովածուն ընդգրկում է ժողովրդական-բանահյուսական մի փունջ, որ ցայսօր գոյատեւում է ժողովրդի մեջ»: Ժողովրդական բանահյուսության նմուշներ կան, իհարկե, գրքում, բայց Աշոտ Քոչքոնյանի ստեղծածը կոչել ժողովրդական բանահյուսություն չի կարելի, եւ սա պիտի որ զգար գրքի խմբագիրը:

Քանի որ խոսքը գնաց խմբագրման մասին, որը կատարված է բավականին անփույթ, ես չեմ կարող ցավով չնշել մի մեծ բացթողում: Երկրորդ վիպերգի (էջ 49–133) վերնագիրը այդպես էլ ոչ մի տեղ չգտա: Վերնագիր չունի նաեւ Համշենի բարբառով գրված շարքը (էջ 134–181): Սա՝ ի միջի այլոց:

Աշոտ Քոչքոնյանի գրքում, իրոք, շատ են բանահյուսության նմուշները, որոնց ներկայությունն այս գրքում վկայում է հեղինակի բանաստեղծական նախասիրությունը, նա է՝ ժողովրդական լակոնիկ մտածողություն, դիպուկ պատկերավորում, ժողովրդական բաբախուն երակների հայտնաբերում:

Առաջինը, ցավոք, դեռ հաղթահարված չէ: Իր վիպերգերում հեղինակը, որ պատմել գիտե եւ օժտված է բանաստեղծական կուլտուրայով, հաճախ չի կարողանում զսպել ամեն ինչի մասին խոսելու գայթակղությունը...

«Պարխար սարի լանջերին» վիպերգը, նկատենք, որոշակի ու շատ ծանոթ թեմա ունի, որը հեղինակին պիտի հուշեր չգրելու իր բոլոր զգացմունքները՝ մանավանդ որ գործ ունենք «Լուր դա լուր»-ը հիշեցնող մի պատմության հետ: Նույն եռանկյունին է՝ հովիվ Մամբրեն ու Մանեն սիրում են իրար, իսկ Մանեի աղա հայրը չի ուզում իր աղջկան հովվին տալ: Եվ նրա հետ պայման է կապում՝ Մամբրեն պետք է իր նվագով ծարավ հոտը անցկացնի գետի մյուս ափն այնպես, որ ոչ մի ոչխար ջուր չխմի: Հաջորդ պայմանը՝ հոտը պետք է անցկացնի վիհի վրայով գցված կամրջից, որի աստիճանների մի քանիսը, ինչ խոսք, պակասում են: Ելքը, թվում է, պարզ է ու մեզ ծանոթ: Բայց ահա, հենց այստեղ է, որ Աշոտ Քոչքոնյանի բանաստեղծական երեւակայությունը գտել է նոր ու հետաքրքիր լուծում: Եթե հովվի նվագն այդքան զորեղ է, որ կարող է ծարավ ոչխարին հրապուրել-քշել գետի մյուս ափը առանց մի կում ջուր խմելու, եթե կարող է կախարդել ու անցկացնել վիհի վրայով գցված կամրջից, ինչո՞ւ չի կարող կախարդել ու փոխել նաեւ աղջկա չար ու չկամ հորը: Եվ ահա, երգի այս կախարդանքն էլ փոխել է վիպերգության մեջ հայտնի ավարտը: Հովվի նվագը կախարդում է նաեւ աղջկա հորը, եւ սա պատրաստ է իր աղջկան տալ հովվին:

Այսպես, ահա, ամենազոր երգը հաղթեց չարին, հարթեց չարիքը, եւ մեր վիպերգի հերոսների առջեւ այլեւս ոչ մի արգելք չկա:

Եվ հարսանիք եղավ շենշող՝ յոթը օր ու յոթ գիշեր: Ասացինք, որ գրքում շատ կան տեղական բանահյուսության նմուշներ: Մի անակնկալ եւս պետք է նշել: Այն, որ ժողովրդական բանահյուսության հատվածների մի մասը եւ բանաստեղծական մի մեծ շարք գրված են համշենահայ բարբառով՝ կրկնակի հետաքրքրություն են ներկայացնում: Միայն մի նմուշ.

Շաղալ տա միր հին այդերուն
Հիմի ուրիշ Մաշտ մոն կուկա,
Շաղալ տա յոր միր երդիկնուն
Միր օճխընուն մուխը չիկա...

Սա հայրենի բարբառի պահպանումն է: Եվ լավ է, որ հեղինակին չի հրապուրել բոլորի կողմից հասկացված լինելու բնական մղումը: Ճիշտ է, շատերը չէ, որ կկարողանան կարդալ ու հասկանալ համշենահայերենով գրված այդ գործերը, բայց ե՞րբ է, որ մենք որեւէ գործ գրելիս մանկամտություն ենք ունենում հուսալու, թե մեզ բոլորը պիտի հասկանան: Սա, իհարկե, չի նշանակում, թե հեղինակը ոչ համշենցի ընթերցողի համար չպետք է ծանոթագրեր նրան ոչինչ չասող այնպիսի անուններ ու բառեր, ինչպես, օրինակ, Ջուղուռսանը, Լագոնակին, Ցիցան, Ֆիշա-կարկառը, կարա-դենիզը եւ այլն, եւ այլն:

Իսկ բանահյուսական կտորները, որ տեղ են գտել գրքում, ինչպես եւ նրանց կողքին, նրանց մակարդակի իր ստեղծածները մարգարտահատիկների պես են շողում գրքի շատ էջերում: Դրանք մեկ խոհափիլիսոփայական մտորումներ են, մեկ՝ ժողովրդական հումորիկ, սրամիտ նկատառումներ, մեկ էլ՝ ժողովրդական խաղիկների արտացոլումներ:

Այդպիսի հատվածներ շատ կգտնեք գրքում: Դրանք վկայում են, որ Աշոտ Քոչքոնյանը իր ճանապարհը բացում է ժողովրդական մտածողության, բանահյուսական բարձր արժեքների յուրացման դժվարին տքնանքին ապավինելով, եւ այդ տքնանքին նա պետք է տրվի լիովին՝ ավելի հետաքրքիր, ավելի հարուստ աշխարհ ստեղծելու համար:

ՓՐՈՒՆԶԻԿ ԿԻՐԱԿՈՍՅԱՆ

Վախճանվեց Գուրգեն Թոնունցը

ԵՐԵՎԱՆ, 23 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ, ԱՐՄԵՆՊՐԵՍ: Սեպտեմբերի 22-ին կյանքի 75-րդ տարում հանկարծամահ եղավ Հայաստանի, Ռուսաստանի, Յակուտիայի ժողովրդական արտիստ, հայ անվանի դերասան, կինոյի ականավոր գործիչ, Կինոդերասանի պետական թատրոնի վարչության նախագահ Գուրգեն Հովհաննեսի Թոնունցը:

Քաղաքացիական հոգեհանգիստը կկայանա Ռուսաստանի կինեմատոգրաֆիստների տանը սեպտեմբերի 26-ին, ժամը 12-ին:

Հայաստանի գրողների միություն
Սեպտեմբերի 25-ին, ժամը 14-ին
կլոր սրահում տեղի կունենա
ՆՈՐԱՅՐ ԱԴԱԼՅԱՆԻ
«Դափայաթաղ» վեպի քննարկումը:

ԱԶԳ

Մարզական

ՇԱԽՄԱՏ

Կարեն Ասրյանի երկրորդ հաղթանակը

Երեւանում ընթացող մինչեւ 16 եւ 18 տարեկան տղաների եւ աղջիկների աշխարհի առաջնություններում անցկացվեցին երկրորդ փուլի հանդիպումները:

Մինչեւ 18 տարեկանների մրցաշարում մեր տղաներից միայն Կարեն Ասրյանին հաջողվեց երկրորդ հաղթանակը տանել (ֆրանսիացի Նաթի Ռիբշեյնի նկատմամբ), եւ նա այժմ եւս 10 շախմատիստների հետ միասին 2 միավորով գլխավորում է աղյուսակը: Առաջատարներից կես միավորով է ետ մնում Արթուր Չիբուխչյանը, որը ոչ-ոքի ավարտեց իր հանդիպումը Մոլդովայի ներկայացուցիչ Ալեքսեյ Դյուլգերի հետ: Մեկական միավոր ունեն Անդրանիկ Մատիկոզյանը, Տիգրան Գասպարյանը եւ Մանվել Ավետիսյանը:

Մինչեւ 16 տարեկան շախմատիստների մրցավեճում 2-ական միավորով առաջատարներ են 13 մարզիկներ: Նրանց թվում է երեւանցի Գաբրիել Սարգսյանը, որը երկրորդ փուլում հաղթեց Մինյուն Ժաոյին (Չինաստան): 1,5-ական միավոր ունեցողների թվում են մեր Լեւոն Արոնյանն ու Վարուժան Հակոբյանը, որոնք ոչ-ոքի խաղացին համապատասխանաբար Նիկոլայ Պերտի (Անգլիա) եւ Էհսան Մաղամի Ղայեմի (Իրան) հետ: Այս տարիքային խմբում հանդես եկող հայաստանցի շախմատիստներից առաջին հաղթանակները տարան Սերգեյ Սահակյանն ու Տիգրան Քոթանջյանը:

Կրտսեր տարիքի աղջիկների պայքարում հաջող են խաղում մեր հանրապետության ներկայացուցիչները: Նրանցից երեքը՝ Նարինե Գասպարյանը, Նելլի Աղինյանը եւ Նոնա Սահակյանը վաստակել են 2-ական միավոր եւ առաջատարների տասնյակում են: Երկրորդ տուրում Գասպարյանը հաղթեց Կարմեն Վոյկուին (Ռումինիա), Աղինյանը՝ Դանա Ռեյզնիեկեին (Լատվիա), Սահակյանը՝ Իրոդա Խամրակուլովային (Ուզբեկստան):

Ցավոք, մինչեւ 18 տարեկան աղջիկների մրցաշարում այնքան էլ հաջող չեն խաղում մեր շախմատիստուհիները: Այստեղ հարյուրտոկոսանոց արդյունքով աղյուսակը գլխավորում են երեք մասնակիցներ:

Հնարավո՞ր է Կարպով-Կասպարով նոր մրցամարտ

Վերջերս շախմատային աշխարհում կրքերը կրկին բորբոքվեցին: Շվեյցարական թերթերից մեկը գրել էր, որ ֆրանսիական Կոմպիեն քաղաքում հոկտեմբերի 21-ին կսկսվի 22 պարտիայից բաղկացած Կարպով-Կասպարով խաղը, որի հաղթողը կստանա 1,6 մլն դոլարի մրցանակ: Նոր էր լուրը տարածվել աշխարհով մեկ, երբ մոլորակի հակադիր ծայրերից հերքումներ ստացվեցին. Արգենտինայից Կասպարովը, իսկ Չինաստանից Կարպովը իրենց զարմանքը հայտնեցին՝ նշելով, որ այս հայտարարությունը լոկ գովազդային է եղել՝ առանց որեւէ հիմքի: Ամեն դեպքում հնարավո՞ր է արդյոք երկու «Կ»-երի նոր հանդիպումը: Այս հարցին ռուսական մամուլում արված հարցազրույցը Անատոլի Կարպովի հետ ներկայացվում է որոշ կրճատումներով:

- Օգոստոսի 25-ին լրացավ Կասպարովի հետ պաշտոնական բանակցությունների մեկ տարին, որի ընթացքում նոր խաղի խանդավառ ծրագրեր էին կազմվում: Սակայն, ապարդյուն...

- Բանակցությունների մեկնարկը տվեցին Կիրսան Իլյումժինովը՝ որպես իմ ներկայացուցիչ եւ Կասպարովի ներկայացուցիչ Անդրեյ Մակարովը: Սակայն Երեւանում տեղի ունեցած ՖԻԴԵ-ի կոնգրեսում Մակարովը անսպասելիորեն հրապարակեց իմ եւ Կասպարովի մեմորանդումը, որը գաղտնի պետք է պահվեր: Իլյումժինովը տեղյակ չէր դրան, այդ պատճառով վիրավորվեց: Կասպարովն էլ իրեն հեռացրեց այդ խնդրից, հայտարարելով, որ ՖԻԴԵ-ի գործերն իրեն չեն վերաբերում:

- Ձեր հնարավոր մրցախաղի անցկացման մի քանի քաղաքներ էին անվանվում: Ո՞ր երկիրն ու քաղաքն էին առավել հավանական:

- Ամենաիրականը իսպանական Լաս Պալմասն էր: Սակայն Կասպարովը խորտակեց ողջ գաղափարը: Դեռ անցյալ տարվա հոկտեմբերին Լաս Պալմասի գերմրցաշարից առաջ նա հայտարարեց, որ մեր խաղի շուկայական արժեքը չի կարող բարձր լինել Անանդի հետ նրա խաղի մրցանակային հիմնադրամից: Իսկ այդ ժամանակ կազմակերպիչների հետ խոսք էր գնում 3 մլն դոլարի մասին, թեեւ սկզբում խոսքը ավելի մեծ մրցանակային հիմնադրամի մասին էր: Երբ ես կապվեցի Կասպարովի հետ, նա սկսեց բացատրել, թե նկատի ուներ խաղի շուկայական արժեքը Ռուսաստանի, եւ ոչ թե աշխարհի սահմաններում: Իմ դիրքորոշումն էր, որ անմիտ է երկու «Կ»-երի խաղ խաղալ ավելի փոքր գումարով, թեկուզեւ հեղինակության տեսակետից: Չգիտեմ, միգուցե այս եղանակով Կասպարովը փորձում էր ստորացնել Կարպովին, սակայն, կարծում եմ, այդ եղանակով նա հեղինակազրկում էր նաեւ իրեն:

- Կասպարովն ավելի ուշ սա բացատրեց Կարպովի անհագուրդ պահանջներով...

- Խոսքը նույնիսկ դրամը չէր: Գերմրցաշարում հաղթելուց հետո Կասպարովը մի քանի անմիտ քայլ արեց. իբր Կարպովի հետ խաղը ժամանակավոր հետաքրքրություն է ներկայացնում եւ Կարպովը շախմատային երկնակամարից հեռացող ֆիգուր է: Բառացիորեն մի քանի օր անց ինձ զանգահարեցին կազմակերպիչները եւ ասացին, որ Կասպարովի նմանատիպ հայտարարությունները լիովին «սպանեցին» Լաս Պալմասի խաղի համար ակնկալվող հովանավորների հիմնադրամը:

- Վերջիվերջո, հնարավո՞ր է երկու «Կ»-երի նոր հանդիպում, թե՞ վստահենք Կասպարովի խոսքին, թե խաղ տեղի չի ունենա:

- Ամեն դեպքում, մեր խաղը բացարձակապես պարտադիր չէ թե մի, եւ թե մյուս կողմի համար: Կարեւորն այստեղ բարի կամքն է:

- Եթե խաղն, այնուամենայնիվ, տեղի ունենա հաջորդ տարվա սկզբին, ապա դա չի՞ հակասի Իլյումժինովյան առաջնությանը...

- Իհարկե լավ կլինի, եթե խաղը կայանա նոր կարգով առաջնությունից առաջ: Եթե ես այնտեղ չհաղթեմ, ապա խաղը կոչման տեսանկյունից կկորցնի իր նշանակությունը, չնայած ամեն դեպքում հետաքրքրությունը կպահպանի: Մյուս կողմից, եթե ես հաղթեմ Իլյումժինովյան առաջնությունում, ապա ծագում է մեկ այլ հարց՝ իսկ անհրաժե՞շտ է արդյոք Կասպարովի հետ հանդիպումը ինձ:

ԱՐ. Մ.

ԼՈՒՐԵՐ

Բրազիլացիներն աշխարհի չեմպիոն

Եգիպտոսում ավարտվեց մինչեւ 17 տարեկան ֆուտբոլիստների աշխարհի առաջնությունը: Եզրափակիչ խաղում հանդիպեցին Բրազիլիայի եւ Գանայի հավաքականները: Խաղը շահելով 2–1 (1–0) հաշվով՝ աշխարհի չեմպիոններ դարձան Բրազիլիայի պատանի ֆուտբոլիստները:

Չորս հաշմանդամ մարզիկի շնորհվեց սպորտի վարպետի կոչում

ԵՐԵՎԱՆ, 23 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ, ՆՈՅՅԱՆ ՏԱՊԱՆ: 4 հաշմանդամ մարզիկի՝ առագաստանավորդներ, Ատլանտայի պարաօլիմպիական խաղերի մասնակիցներ Ստաս Նազարյանին, Գառնիկ Դանիելյանին, Արմեն Մարտիրոսյանին եւ Հայկ Աբգարյանին շնորհել են սպորտի վարպետի կոչում, վկայականներ եւ նվիրել մարզական գույք: Ինչպես «Նոյյան տապան» գործակալությանն են հայտնել ՀՀ սպորտվարչությունից, սպորտի վարպետի վկայականները, ինչպես նաեւ որոշ մարզական գույք մարզիկներին է հանձնել երիտասարդական հարցերի եւ սպորտի փոխնախարար Իշխան Զաքարյանը Վնասվածքաբանության, օրթոպեդիայի եւ վերականգնողական ինստիտուտ կատարած իր այցելության ժամանակ: Նրանց մարզիչներ Կարեն Բալայանը եւ Սամվել Ռոստոմյանն արժանացան հանրապետության վաստակավոր մարզիչի կոչման:

Թենիսի հուշամրցաշար Երեւանում

Երեւանում, թենիսի օլիմպիական հերթափոխի մարզադպրոցի կորտերում ընթանում են հանրապետության վաստակավոր մարզիչ Բորիս Մելիքյանի հիշատակին նվիրված մրցումներ, որոնց մասնակցում են հանրապետության համարյա բոլոր ուժեղագույն թենիսիստները: Հուշամրցաշարի հաղթողը հայտնի կդառնա սեպտեմբերի 26-ին:

Սանչեսը Տոկիոյի մրցաշարի հաղթող

Տոկիոյում անցկացված միջազգային խոշոր մրցումների եզրափակչում հանդիպեցին Արանտսա Սանչեսը (Իսպանիա) եւ Մոնիկա Սելեշը (ԱՄՆ): Ավելի բարձր էին գնահատվում վերջինի հնարավորությունները, որը համաշխարհային դասակարգման ցուցակում երրորդն է: Եվ խաղի սկզբում էլ կարծես թե արդարանում էին կանխագուշակումները. Սելեշը առաջին խաղափուլը հեշտությամբ շահեց՝ 6:1: Ամերիկուհին գուցե համարեց, որ հաղթանակն ապահովել է, սակայն երկրորդ փուլում Սանչեսը շատ ավելի վստահ խաղաց եւ հաղթեց 6:3 հաշվով: Ավելի համառ էր երրորդ խաղափուլը: Շահելով 7:6 հաշվով՝ գլխավոր մրցանակին արժանացավ իսպանուհի թենիսիստը:

Ռուսաստանի թենիսի հավաքականը հաղթահարեց որակավորման փուլը

Մոսկվայում անցկացվեց Դեւիսի գավաթի որակավորման մրցախաղ Ռուսաստանի եւ Ռումինիայի հավաքականների միջեւ: Հաղթողն իրավունք էր ստանում եկող տարի հանդես գալու այդ հեղինակավոր մրցումների համաշխարհային լիգայում, որտեղ 16 ուժեղագույն թիմեր մրցում են «Արծաթե սալաթաման» անունը կրող գավաթի համար: Երբ իրենց ազգային ֆեդերացիայի հետ ֆինանսական տարաձայնությունների պատճառով թիմում հանդես գալուց հրաժարվեցին Ռումինիայի առաջատար խաղացողներ Ադրիան Վոյնյան եւ Դինու Պեսկարիուն, թվում էր, թե ռուսները հեշտությամբ կլուծեն իրենց խնդիրները: Սակայն քիչ մնաց ամեն ինչ այլ ավարտ ունենար: Այն բանից հետո, երբ առաջին օրվա հանդիպումներում Ալեքսանդր Վոլկովը հաղթեց Անդրեյ Պավելին, իսկ Եվգենի Կաֆելնիկովը՝ Իոն Մոլդովանին, Ռուսաստանի հավաքականը մրցամարտը շահում էր 2:0 հաշվով: Սակայն հաջորդ օրը Կաֆելնիկով–Անդրեյ Օլխովսկի ուժեղ զույգը անսպասելիորեն պարտվեց ռումին թենիսիստների երկյակից: Ոչ պակաս անսպասելի էր աշխարհի թիվ 4 ռակետ Կաֆելնիկովի պարտությունը ուժեղագույնների ցուցակում իրեն զգալիորեն զիջող Պավելից: Մրցախաղում հաշիվը հավասարվեց՝ 2:2: Դրությունը փրկեց վետերան Ալեքսանդր Վոլկովը, որը երկրորդ հաղթանակը տոնեց՝ դրանով իսկ հաջողություն բերելով Ռուսաստանի թիմին:

Դեւիսի գավաթի որակավորման մեկ այլ մրցախաղում, Մոնրեալում, հանդիպեցին Կանադայի եւ Սլովակիայի հավաքականները: Սլովակցիներ Դոմինիկ Հրբատին եւ Յան Կրոշլակը 2-6, 3-6, 4-6 հաշվով պարտություն կրեցին Դանիել Նեստոր–Գրանտ Կոննել երկյակից: Նկարում՝ կանադացիները շնորհավորում են միմյանց:

ԳԱՎԱԹԱԿԻՐՆԵՐԻ ԳԱՎԱԹ

1/16 եզրափակիչի առաջին խաղերը առանց անակնկալների

Ֆուտբոլասերներն արդեն գիտեն եվրոպական երկրների գավաթակիրների գավաթի 1/16-րդ փուլում Երեւանի «Արարատի» անհաջողության մասին: Ներկայացնում ենք մյուս տասնհինգ խաղերի արդյունքները:

Վիչենցա (Իտալիա)–Լեգիա (Լեհաստան)՝ 2–0
Բեթիս (Իսպանիա)–Վաշուտաշ (Հունգարիա)՝ 2–0
Նիցա (Ֆրանսիա)–Կիլմառնոկ (Շոտլանդիա)՝ 3–1
Չելսի (Անգլիա)–Սլովան (Սլովակիա)՝ 2–0
Զագրեբ (Խորվաթիա)–Թրոմսե (Նորվեգիա)՝ 3–2
Հապոել (Իսրայել)–Ռոդա (Հոլանդիա)՝ 1–4
Սլավիա (Չեխիա)–Լյուցեռն (Շվեյցարիա)՝ 4–2
ԱԻԿ (Շվեդիա)–Պրիմորյե (Սլովենիա)՝ 0–1
Էֆերեն (Բելգիա)–Ցրվենա զվեզդա (Հարավսլավիա)՝ 3–2
Վեսթմաննաեյար (Իսլանդիա)–Շտուտգարտ (Գերմանիա)՝ 1–3
Ապոել (Կիպրոս)–Շտուրմ (Ավստրիա)՝ 0–1
Կոջաէլիսպոր (Թուրքիա)–Նացիոնալ (Ռումինիա)՝ 2–0
ԱԵԿ (Հունաստան)–Դինաբուրգ (Լատվիա)՝ 5–0
Բելշինա (Բելառուս)–Լոկոմոտիվ (Ռուսաստան)՝ 1–2
Բոավիշտա (Պորտուգալիա)–Շախտյոր (Ուկրաինա)՝ 2–3

Պատասխան հանդիպումները կանցկացվեն հոկտեմբերի 2-ին:

ԼՈՒՐԵՐԻ ՀՈՍՔԻՑ

Ահաբեկչության նոր ջարդեր Ալժիրում

23 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ, RFI, BBC: Ֆրանսպրեսը վկայակոչելով ականատեսներին հաղորդեց, որ անցյալ գիշեր 180-200 մարդ է սպանվել մայրաքաղաք Ալժիրից ոչ հեռու գտնվող Բարաքի ավանում: Իսկ պաշտոնական տվյալներով՝ սպանվել է 85 մարդ, վիրավորվել՝ 77 եւ 31 մարդ էլ ծանր վիճակում է գտնվում: Ականատեսները պատմում են, որ ավանի վրա հարձակում գործած ավազակախումբը բաժանվել էր 2 մասի եւ մինչեւ մի մասը տներում պայթուցիկներ է տեղադրել, մյուս խումբը տեղում հաշվեհարդար է տեսել բնակիչների հետ՝ մորթելով նրանց: Իսկ իրենց տներում թաքնվածները պայթյունից հետո կենդանի-կենդանի այրվել են: Վերջին 4 օրվա ընթացքում սա երկրորդ սպանդն էր Ալժիրում: Շաբաթ օրը Մեդեա նահանգում կատարված նույնտիպի կոտորածի հետեւանքով մորթվել էր 53 մարդ՝ հիմնականում կանայք եւ երեխաներ: Ալժիրի իշխանությունները մեղադրում են իսլամական ծայրահեղականներին: Սակայն օրենքից դուրս հայտարարված «Փրկության իսլամական ճակատ» կուսակցությունը խստորեն դատապարտեց այդ զանգվածային սպանությունները եւ, ինչպես կառավարությունը, դրանց պատասխանատվությունը դրեց քիչ հայտնի «Իսլամական զինված բանակ» խմբավորման վրա: «Փրկության իսլամական ճակատը» չի բացառում, որ այդ խմբավորումը խամաճիկ է, որը ղեկավարվում է պետության եւ ՓԻՃ-ի հաշտեցումը չկամեցող ուժերի կողմից: Մի քանի շաբաթ առաջ Ալժիրից դուրս գտնվող աղբյուրները հայտնեցին, որ շփումներ են տեղի ունեցել Ալժիրի նախագահի ներկայացուցիչների եւ ՓԻՃ-ի առաջնորդների միջեւ: Ալժիրի կառավարությանն այժմ մեղադրում են, որ իսլամական ծայրահեղականների հարձակումների ժամանակ բանակը չի միջամտում, չնայած ջարդերը տեղի են ունեցել հենց այն շրջաններում, որտեղ տեղակայված են լրացուցիչ բանակային զորամիավորումներ:

«Միջազգային համաներում» իրավապաշտպան կազմակերպությունն այսօր մի հայտարարագիր հրապարակեց, որում նախազգուշացնում է, որ եթե Ալժիրի կառավարությունը չնախաձեռնի ակտիվ եւ կոշտ միջոցառումներ, իրավիճակը կվատթարանա:

«Սեւ արծիվը»՝ 21-րդ դարի տանկ

ՄՈՍԿՎԱ, 23 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ, ԱՐՄԵՆՊՐԵՍ: Ռուսաստանյան նորագույն «Սեւ արծիվ» տանկը, որն առաջին անգամ ցուցադրվել է ռազմական տեխնիկայի, սպառազինությունների եւ տեխնոլոգիաների Օմսկում ավարտված «ՎՏՏՎ Օմսկ-97» երկրորդ միջազգային ցուցահանդեսում, կդառնա Ռուսաստանի 21-րդ դարի հիմնական մարտական տանկը: «Սեւ արծիվը» ստեղծված է նույն չափերով, ինչ որ Տ-80Ու տանկը, սակայն ունի բարելավված ուրվագիծ, ինչը դրան տեղանքում դարձնում է պակաս նկատելի: Փորձագետները գտնում են, որ շարժունակությամբ, կրակային հզորությամբ, զրահաճարությամբ եւ պաշտպանվածությամբ այս տանկը 70 տոկոսով կգերազանցի արեւմտյան այնպիսի տանկերի, ինչպես Մ1Ա2 «Աբրամսը», «Լեկլերկը» եւ «Լեոպարդ-2-ը»:

Անկարան չի ցուցադրելու ռուսական հրթիռները

ՍՏԱՄԲՈՒԼ, 23 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ, ՆՈՅՅԱՆ ՏԱՊԱՆ: «Մենք չենք կարող ասել, թե մեր հողը չէ՛ թող կիպրահույները ստանան այդ հրթիռները», նշել է Թուրքիայի նախագահ Դեմիրելը, կրկին անդրադառնալով Ռուսաստանի կողմից Կիպրոսի հունական հատվածին հանձնելիք Ս-300 զենիթահրթիռային համակարգերի հարցին: Ինչ վերաբերում է Հունաստանին, ապա այդ երկիրն, ըստ Դեմիրելի, «մեղվի փեթակը փայտ խցկելով է զբաղված»: Միեւնույն ժամանակ, ինչպես գրում է Ստամբուլի «Մարմարան», Թուրքիան հրաժարվել է Ս-300 հրթիռները ցուցադրել զենքի այն տոնավաճառում, որը սեպտեմբերի 23-ին բացվել է Անկարայում:

«ԱՅԱՔՍ» ՖԻՐՄԱՆ

ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒՄ Է ՏՈՒՐԻՍՏԱԿԱՆ ՈՒՂԵՎՈՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ

Հոկտեմբերի 23–31-ը

ՖՐԱՆՍԻԱ ԵՎ ԻՍՊԱՆԻԱ

Երեւան-Փարիզ-Երեւան ուղիղ չվերթով

- Տեղավորումը 3 եւ 4 աստղանի հյուրանոցներում
- Էքսկուրսիոն ծրագիր Փարիզում եւ Բարսելոնում

ԵՐԵՎԱՆ–ԼԱՌՆԱԿԱ (ԿԻՊՐՈՍ)

ուղիղ չվերթը կատարվում է երկու շաբաթը մեկ անգամ տուրիստական ուղեւորության եւ հաճելի ծովափնյա հանգիստ Կիպրոսում

- Հրաշալի Միջերկրական ծովափ
- Հաճելի ժամանց բոլոր տարիքների համար
- Էքսկուրսիաներ Կիպրոսի տեսարժան վայրերով
- Բարձրակարգ հյուրանոցներ բոլոր հարմարություններով

ԵՐԵՎԱՆ, ՊՈՒՇԿԻՆԻ Փ. 43 Ա

ՀԵՌ. 532-432, 538-845

THE EURASIA FOUNDATION

announces

Two positions

with a new USAID-funded

Media Strengthening Program

1. Project Manager - native English-speaker (prefer US citizen) with strong business background (media background also a plus)
2. Project Associate - native Armenian/Russian speaker (Armenian citizen) with strong English and administrative skills. Background in business/publishing side of media preferred.

Bring resume and cover letter in English to:

Eurasia Foundation

22 Isahakian Street, 2nd entry, 3rd floor

Yerevan, Armenia

DEADLINE: October 3, 1997

«Եվրասիա» հիմնադրամը հայտարարում է շնորհների (դրամաշնորհների) մրցույթ ֆինանսական շուկաների զարգացման բնագավառում

«Եվրասիա» հիմնադրամը հայտարարում է շնորհների մրցույթ Հայաստանում ֆինանսական ոլորտի տարբեր բաղադրիչների (հաշվապահություն, աուդիտ, ապահովագրություն եւ արժեթղթերի շուկա) զարգացման, ինչպես նաեւ ֆինանսական շուկաների կառուցվածքների (ֆոնդային բորսաներ, արժեթղթերի ռեգիստրներ) գործունեության բարելավման ուղղությամբ: Մրցույթին կարող են մասնակցել Հայաստանում գրանցված եւ գործող հասարակական կազմակերպությունները, ուսումնական հաստատությունները, խորհրդատվական ընկերությունները եւ այլ իրավաբանական անձինք:

Ծրագիրը պետք է ընդգրկի հետեւյալ բաղադրիչներից մեկը կամ մի քանիսը (որոնցով, սակայն, կարող է չսահմանափակվել).

- ուսուցողական ծրագրեր,
- ուսումնական նյութերի թարգմանություն եւ բուհերի ուսումնական ծրագրերի կատարելագործում,
- հասարակության տեղեկացման ծրագրեր,
- Հայաստանի ֆինանսական շուկաների վերլուծություն եւ համապատասխան քաղաքականության առաջարկներ:

Դիմումների փաթեթը կարելի է ստանալ հիմնադրամի Երեւանի կամ Գյումրիի գրասենյակներում:

Ծրագրերը պետք է ներկայացվեն մինչեւ 1997 թ. նոյեմբերի 7-ը, ժ. 18:00 ներառյալ:

Հիմնադրամի կողմից անցկացվող սեմինարները կկայանան համաձայն հետեւյալ ժամանակացույցի

2 հոկտեմբերի, 1997 թ., ժամը 16:00	Երեւան, «Արմենիա» հյուրանոց
3 հոկտեմբերի, 1997 թ., ժամը 12:00	Գյումրի, «Եվրասիա» հիմնադրամի գրասենյակ
6 հոկտեմբերի, 1997 թ., ժամը 17:00	Կապան, պետական ճարտարագիտական համալսարանի մասնաճյուղ
7 հոկտեմբերի, 1997 թ., ժամը 12:00	Վանաձոր, «A&L» բիզնես կենտրոն
8 հոկտեմբերի, 1997 թ., ժամը 16:00	Երեւան, «Արմենիա» հյուրանոց

«Եվրասիա» հիմնադրամի հասցեներն են

Երեւանում. Իսահակյան փողոց 22, բնակարան 11,
հեռ. 52 24 95, 58 55 98, 56 16 26, 151-824
Էլ-փոստ՝ armenia@eurasia.arminco.com

Գյումրիում. Ախուրյան նրբանցք 82ա (26 կոմիսարների փողոց)
հեռ. (269) 3 59 49

ՌՈՒԲԵՆ ԱՂԱԼՅԱՆԻ ԱՆՀԱՏԱԿԱՆ ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԵՍԸ

Սեպտեմբերի 26-ին բացվում է Հայաստանի ժողովրդական նկարիչ **ՌՈՒԲԵՆ ԱՂԱԼՅԱՆԻ** անհատական ցուցահանդեսը:

Ցուցահանդեսի բացումը՝ Հայաստանի Ազգային պատկերասրահում **ժամը 13-ին,** Հայաստանի նկարչի տանը **ժամը 15-ին:**

ՀՀ մշակույթի, երիտասարդության հարցերի եւ սպորտի նախարարություն
Հայաստանի նկարիչների միություն
Հայաստանի Ազգային պատկերասրահ

ՀԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹՅՈՒՆ

Եթե դուք լավ ատաղձագործ եք, խեցեգործ, երկաթագործ, քարագործ վարպետ (օբսիդիան, մարմար), ծղոտագործ կամ ունեք բարձրագույն կրթություն, կազմակերպչական, ադմինիստրատիվ աշխատանքի հարուստ փորձ (տարիքը 30-ից բարձր), դիմեք **«Բաթիկ Ֆլորա Սերվիսին»:**

Պահանջվում է նաեւ տարածք արվեստանոցի համար:

Արովյան 11
Հեռ. 56-14-38

ՎԱՃԱՌՎՈՒՄ Է

մեկ սենյականոց բնակարան Կոմիտասի փողոցում, 5 հարկանի շենքի 5-րդ հարկում (Արաբկիր հանրախանութի շենքում):

Զանգահարել 23-34-35

ՎԱՃԱՌՎՈՒՄ Է

երկհարկանի սեփական առանձնատուն Մեծարենցի 94 հասցեով, Մալաթիա թաղամասում, 2 մեքենայի ավտոտնակով, 400 մ² տարածքով (պահեստ), եռաֆազ հոսանքով, մշտական ջրով եւ բոլոր կոմունալ հարմարություններով:

Զանգահարել 77-47-43:

Գինը պայմանագրային:

ՎԱՃԱՌՎՈՒՄ Է սեփական երկհարկանի շենքի 2-րդ հարկը բաղկացած երեք սենյակից: Երկու կողմից սեփական հողատարածք 300 քառ մետր ընդհանուր մակերեսով: Երկու ավտոտնակ, մուտքը առանձին: Հասցեն՝ Զրաշաս 68 (ԳԱ հետեւի մասում):

Հեռախոս 52-54-39:

ՎԱՃԱՌՎՈՒՄ Է

մեկ սենյականոց բնակարան 9 հարկանի շենքի 8-րդ հարկում, Խորենացու փողոցում:

Զանգահարել 23-37-96

Շտապ գնում եմ

1 սենյականոց բնակարան Կոմիտասի փող. - Զեյթուն շրջակայքում:

Զանգահարել 224268:

Robin Generators RGX3500

ՎԱՃԱՌՎՈՒՄ ԵՆ

բենզինով աշխատող միաֆազ էլեկտրագեներատորներ:

☎ 529353

հաճախակ.	մաքս. հզ.	նոմ. հզ.	աշխ. ժամ	տարող.
50 Հց	3.0 կվտ	2.5 կվտ	7.1 ժ	13 լ
60 Հց	3.5 կվտ	3.0 կվտ	6.1 ժ	

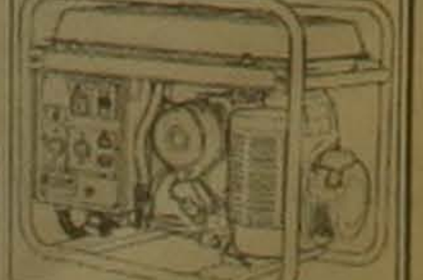

«ՍՓՅՈՒՌ» ՏԵՂԵԿԱՏՈՒ - Անվճար տեղեկություններ Հայաստանում գործող ձեռնարկությունների մասին (առաջարկ, պահանջարկ) հեռախոսով: 589167, 581351:

«Պարբերական» հրատարակչության տպարան, Երեւան-23, Արշակունյաց 2. Գրանցման թիվ 65. Դասիչ 69149. Պատվեր 670. Տպաքանակը՝ 3000. Ստորագրված է տպագրության՝ 23. 09. 1997. Գինը՝ 100 դրամ